

BİR İLETİŞİMSİZLİK BİÇİMİ: ŞİDDET

* Hülya YENGİN

İnsanoğlunun ilk şiddet eylemi Musa'nın birinci kitabının dördüncü bölümünde şöyle anlatılır: Ve Adem, karısı Havva'yı bildi. Havva gebe kalıp Kabil'le Habil'i doğurdu. Kabil çiftçi, Habil çoban oldu. Günler geçti, Kabil Tanrı'ya toprağın ilk ürünlerini sundu. Habil'de sürünün ilk ürünlerini. Tanrı Habil'in armağanını aldı, Kabil'in armağanına bakmadı. Kabil çok öfkeleni ve kırdı karşılaşınca kardeşi Habil'i öldürdü (Hançerlioğlu:1993:132)

İlkel toplumlarda dans edip savaşa hazırlanan insanların yüzlerini boyamaları ya da maske takmaları bilinen bir olgudur. Yeni Gine'nin Bismark Dağları'nın ıssız bölgelerinde yaşayan bir kabileler grubu Maring'ler, domuz avlamak ve şölen düzenlemek amacıyla özgün bir tasarımla yüzlerini boyamaya saatler harcarlar (Haris: 1995: 51)

Urgan'a göre,

Golding'in "Sineklerin Tanrısı" adlı romanında Jack, kendi benliğini maskelemek için yüzünü gözünü renkli topraklarla boyar. Çünkü bu boya maşkesinin ardına gi-lerirse şimdiye dek boyun eğdiği tüm yasaklardan kurtulup, daha

kolay kan dökebileceğini bilir. (Golding:1979:11) Golding, ıssız bir adaya düşen altı ile oniki yaş arasındaki küçük çocukların uygar dünyanın baskısından uzaklaşınca nasıl vahşileştiklerini anlatır. Adada bulunan domuzları öldürmekle işe başlarlar, onları kurtaracak bir gemi gelene kadar içlerinden iki çocuk da öldürülmüş olur.

12 Şubat 1993 tarihinde bir süpermarkette annesinin yanından kaçırılan 2 yaşındaki James Bulger, gördükleri bir şiddet filminden etkilenen 11 yaşındaki iki çocuk tarafından öldürülür. İngiltere’de son 250 yıldan bu yana ilk kez cinayet suçuyla hüküm giyen en küçük mahkumlar Robert Thompson ve Jon Venables (Child’s Play 3-Çocuk Oyunu 3) filmindeki öldürme sahnesini uygulamışlardı (Hürriyet:1993).

Ümraniye’de 1994 yılında 13 yaşındaki Mehtap Sarı’yı çikolata vermediği için öldüren aynı yaşlardaki iki çocuk cinayeti bıçakla işlemişlerdir. (Hürriyet:1994) ABD’de çocukların işlediği cinayetler ürkütücü boyutlara ulaşmış durumda. Son on yılda 12 ve 12 yaşın altındaki çocuk katillerin işlediği cinayetler yüzde 85 oranında artmıştır. (Tekfidan:1995)

Kağıthane’de futbol maçı sonrası tartışan 12 yaşındaki E.G. 14 yaşındaki C.A.’yı etkilediği filmlerdeki gibi bıçaklamıştır.

ABD’nin Florida Eyaleti’nde kendisini İblis sanan 15 yaşındaki bir genç kız, üyesi olduğu vampir tarikatındaki 4 arkadaşıyla bir olup anne ve babasını parçalayıp öldürmüştür. (Hürriyet:1996)

Almanya’da ise “Katil Doğanlar” filminden etkilenip aşçıyı korkunç şekilde öldüren Markus ve Kerstin adlı gençler,

"Cinayet işlemenin tadını almak istedik" demişlerdir.
(Sabah:1997)

Genelde çocukların birer melek olduğu konusunda yanlış olduğu kadar yaygın bir inanç vardır. Oysa çocuklar tıpkı yetişkinler gibi birer, insandırlar ve çevrelerinden etkilenirler.

Ortaçağda çocukluk kavramının bulunmadığını söyleyen Postman'a göre çocukluk, biyolojik bir kategori değil, toplumsal bir kurgudur.

Çocukluk fikrinin Rönesans'ın büyük icadlarından biri olduğunu belirten Postman, bir kültürel alışkanlık olarak betimlediği çocukluk olgusunun günümüzde hızla yitip gittiğini vurgulamaktadır. Özellikle televizyonda gösterilen şiddet, bir annenin sesiyle verilmemekte, çocuğu memnun etmek için yeterince değiştirilmekte, herhangi bir çocuk gelişimi kuramıyla yönlendirilmemektedirler. Bunun böyle olması doğaldır, çünkü televizyon için sansür çeşitlilikte kullanılan materyaller ya da konular gerekir. Bu böyledir, çünkü televizyon, herşeyi herkese aynı zamanda iletir, yani televizyon herhangi bir türdeki sınırı muhafaza etmez. Bu, çocukları sürekli şiddetin en dolu ve şiddetli iftasından kurtarmanın olanaksızlığına yolaçmaktadır.
(Postman:1995:121)

Postman'a göre,

Çocuklar gazete okuyucusu değildir, fakat televizyon izleyicisidirler ve bu yüzden sürekli olarak farklı bir yaş ya da çağdaki insanların zayıflıklarına maruz kalmaktadırlar. Çocuğun görüş açısına göre, televizyonda en çok gösterilen şey, yetişkin dünyasının yetersiz, sorun ve üzüntü ile dolu acılı gerçekleridir.

Şiddetin yaygın olmasının nedenleri araştırıldığında tek neden olmasa da nedenlerden biri olarak televizyon ve sinemadaki şiddet görüntülerinin özellikle küçük yaştaki izleyicilerin saldırgan davranışlarını arttırması yolundaki etkisi ortaya çıkıyor.

Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Derneği, Gazi ve Hacettepe hastanelerinde tedavi olan çocuklardaki rahatsızlıkların büyük bölümünün kan, şiddet, saldırı, intihar, tecavüz, istismar, akıldışı görüntüler içeren televizyon yayınlarından kaynaklandığına dikkat çekmiştir.

Dernek, şiddet içerikli yayınlarının çocuk üzerindeki olumsuz etkilerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Kimlik gelişimi içinde yer alan moral değerlerin oluşmakta olduğu bu dönemde yanlış uyarılar, ya bu değerlerin yanlış, abartılı ya da sapkın bir biçimde oluşmasına katkıda bulunacaktır.

- Çocuk içinde bulunduğu gerçek dünyada gördükleri, duydukları, öğrenmekte olduğu bilgiler ile yanıltıcı bir televizyon programını kıyasladığında kafası karışmakta ve sağlıklı öğrenim süreci geçici de olsa, aksamaktadır.

- Düşünce ve duygusal alanlarda doğal olarak değişkenlikler yaşayan çocuk bu tür uyarılardan yetişkinlerden daha şiddetli ve uzun süre etkilendiği için onun günlük işlevsizliğini bozmakta hatta geçici de olsa ruhsal sorunlara yol açmaktadır.

- İlişkisel, ruhsal sorunlar içinde olan çocuk için çözüm yolu o anda gördüğü yanlışlar olabilmektedir. İntihar, saldırganlık gibi. Özellikle şiddet ve akıldışı görüntü ve sözler içeren bölümler çocuk ve ergenlerin ruh sağlığı üzerinde önemli derecede zararlı etkiler bırakmaktadır.

- "Sınır Ötesi" Programı, gerçekdışı, ürkütücü son ve görüntüler ile çocuklarda algılama bozukluklarına, düşünce ve yargılama kargaşasına neden olmuştur. Bir grup çocuk, gece karanlık korkuları yalnız kalamama, uyku bozuklukları şikayetleriyle tedaviye alınmışlardır.

- Sıcağı Sıcağına, Şok, Söz Fato'da, Reality Show gibi programları seyreden çocuklar da benzer şikayetlerle başvurmaktadırlar. Böylesi programlarda şiddet, saldırganlık, kan, ölüm, öldürme, tecavüz, istismar, aldatma, yalan, madde alkol bağımlılığı gibi her türlü ahlak ve kanun dışı davranışlar, ilişkiler sergilemekte, bunların tümünü ya da gündüz tanıtıcı bölümlerini izleyen çocuk ve ergenler etkilenmekte, zihinsel, ruhsal ve toplumsal değişimleri zarar görmektedir.

- Özellikle okul çağındaki çocuk ve ergen, evdeki ana babasının dışında dış çevreden özdeşleşebileceği örnekler arayışı içindedir. Bu örnekler öğretmenler, spor çalıştırıcıları, ünlü müzisyenler, sporcular olabileceği gibi seyrettiği film ya da gösterideki kahramanlarda geçici etkileriyle yerlerini almaktadır. Bu örneğin yalnız da olsa tüm davranışlarını edinebilmektedir.(Cumhuriyet: 1997)

Bu bağlamda modelleme kuramı ile özdeşleşme kuramı gündeme gelmektedir. Modelleme kuramının temeli, insanların öğrendikleri birçok şeyi gördükleri örneklerle dayanarak öğrendikleri yönündeki düşüncedir. Birçok insan, özellikle çocukluk döneminde, çevrelerinde ve kitle iletişim araçlarında gördükleri davranışları ve alışkanlıkları taklit ederek ve modelleyerek öğrenmekte ve bunları yinelemektedirler. Bu öğrenilen hareket ve davranışların olumlu ve istenir davranış ve hareketler olduğuna dair pekiştirici bir etki olduğu takdirde de bunlar çok daha kalıcı ve sürekli olmaktadır. Taklit edilen

kişiler sadece yakın çevredeki ebeveyn ya da arkadaşlarla sınırlı kalmayarak, sinema, televizyon ya da çizgi romanlardaki hayali kahramanlarda modellenerek taklit edilebilmektedirler. Kitle iletişim araçları, çocukların sosyalleşme (toplumsallaşma) sürecine de katkıda bulunmakta diğer taraftan sigara, alkol, uyuşturucu kullanımı veya saldırganlık eğilimleri gibi olumsuz alışkanlıklar ve eğilimleri teşvik edebilmekte, ya da çocuğun meslek seçiminde etken olabilmektedir.

Özdeşleşme kuramını oluşturan düşünce modelleme kuramıyla yakından ilgili olup, beğenilen ve sevilen insanlara yönelik bir benzeme, taklit etme, ve kendini onların yerine koyarak onlarla özdeşleşme eğilimlerini yansıtmaktadır. Gerek özel yaşamda gerekse kitle iletişim araçlarında izlenen kişilikler, onlarla özdeşleşme derecesi oranında bir etkilenme yaratırlar. Giyim kuşam, kullanılan eşyalar, davranışlar gibi konuların ötesinde, çocukların "Benlik" kavramının gelişmesinde özdeşleşmenin etkileri bulunmaktadır. Bu açıdan kitle iletişim araçlarının, özdeşleşme etkisi açısından önemli rolleri ve fonksiyonları bulunmaktadır. (Oktay:1996:44)

Bu açıklamalardan anlaşıldığı gibi şiddet içerikli yayınlar genelde çocukların kişiliğini geliştirmeyi önleyici bir faktör olarak ortaya çıkmakta, California Üniversitesi öğretim üyesi sosyolog David Phillips'ın de vurguladığı gibi her çocuğu suç işlemeye itmemektedir. (Cumhuriyet:1993)

Modelleme kuramı ile birlikte, medyanın etkilerine maruz kalan çocuklarda meydana gelen saldırganlık eğilimlerindeki değişkenliği açıklamak amacıyla kullanılan "Kışkırtma Kuramı" çocukların özellikle televizyon izlerken izledikleri şey tarafından uyandırılıp kışkırtıldıklarında duygusal hareketlenmenin özel yaşama etkisini içermektedir.

Çeşitli iletişim ve psikoloji araştırmalarının, kitle iletişim araçlarının korkutucu ve şiddete yönelik iletilerine maruz kalan çocuklar üzerinde yaptığı incelemeler sonucunda, bunlarda çeşitli psikolojik ve duygusal değişimler meydana geldiğini ortaya koymuştur. Örneğin kalp atışları ve nabız hızlanmakta, göz bebekleri büyümekte, ciltte farklılıklar meydana gelmekte ve adrenalin oranları yükselmektedir. Televizyonda izlenen çeşitli programlar, çocuklarda saldırganlık, korku, güvensizlik, heyecan, sevgi, sempati, coşku, hayranlık, olumlu ya da olumsuz düşünceler, mutluluk, karamsarlık gibi sonuçlara yol açmaktadır. (Oktay:1996:45)

Çocuk, ekranda kendisine sunulan şiddet ile büyük bir heyecan yaşayarak, kendi yaşamında edinilmiş bir deneyim gibi hafızasına kaydetmektedir. Ancak gerçek yaşamda oluşan heyecan ve korkular, olabilecek bir olay öncesinde refleksi uyarma gibi bir işleve sahiptir. Oysa televizyon karşısında oturan çocuk, duyduğu heyecan ve korkuyu bir süre sonra vücudunda gerçekleşen ve herhangi bir olaydan bağımsız bir değişim gibi, açıkçası oyun gibi algılamaktadır. Bir müddet sonra da beyin bunu öğrenir ve tehlike karşısında, ancak tehlikeye maruz kalmamak kaydıyla yaşanan heyecanlar olarak hafızaya kaydeder.

Çocukların şiddet ve dehşet sahneleri karşısında bir müddet sonra kahkahalarla gülmeye başlamalarının nedeni budur. Bu çocuklar yetişkin olduklarında da şiddeti ve vahşeti hayatın doğallığı olarak kaydettiğinden aynı şiddetin kendisini de tehdit ettiğinin farkında olmamaktadır. Bu kanıksama, şiddete karşı duyarsızlık oluşturmaktadır. Körfez Savaşı'nda, çoluğuyla çocuğuyla, genci ve yaşlısıyla bir halkın tepesine birkaç dakika sonra bırakacağı bombaların üzerine "with love"

(sevgiyle) yazabilen 20 yaşındaki askerin psikolojik durumunu anlamak hiç de zor değil (Cumhuriyet:1995). Bu bağlamda şiddetin artık kanıksanmış, sıradanlaşmış, olağan olarak kabul görülen, doğallaştırılmış olduğunu görmekteyiz.

Çizgi filmlerde saldırganlık teşhiri, gerekçeli, temiz, etkili, ödüllendirilmiş ve komik olarak gerçekleştirilmektedir. Kan, ızdırap, acı yoktur; en vahşi hareketlerle karşılaşan kahraman anında, kendisi de saldırgan konumuna geçebilecek kadar zarar görmemiş bir izlenim verilmektedir. İyi karakter de kötüler kadar saldırgan olabilir.

Çocuk filmlerindeki saldırganlık ve şiddet özellikle yuva çağı ve ilkokul 1. ve 2. sınıf çocukları için çok kritiktir. Bu yaş grubu çocuklar, şiddetin sergilendiği olay örgüsünün bütünlüğünden çok, tekil olan şiddet olayına duyarlıdırlar. Böyle olunca da filmde anlatılan hikayenin içindeki neden sonuç ilişkisini gözden kaçırıp sadece şiddet sahnelerinin öne çıkıp hafızalarında yer etmesini engelleyemezler. Bunun gibi etmenler, çocukların, etraflarındaki kişiye benzer tavırla yani şiddetle saldırmalarını kolaylaştırabileceği gibi kendilerine dönük ya da başkalarına yönlendirilmiş saldırgan tavırlar karşısındaki duyarlılıklarını da köreltebiliyor. "Duygusal duyarsızlama" teorisi ile şiddete karşı duyarlılıkları azalıyor. Yapılan araştırmalar duyarsızlaşmanın sadece psikolojik değil, aynı zamanda fizyolojik olarak da gerçekleştiğini göstermektedir.

Bandura'nın "Sosyal Öğrenme Teorisi" kapsamında, çocukların öğrenmelerinde gözlemin rolü çok önemlidir. Saldırgan davranış ve şiddet gösterileri de ailede, yaşlılar arasında, medya ve TV'de sergilendiğinde, öğrenme modelleri oluşturuyor. (Dalkılıç, Doğramacı:1993)

Reklamverenler Derneği tarafından düzenlenen "Televizyonda Şiddet ve Çözüm Önerileri" Paneli'nde (1997) Prof.Dr. Zuhâl Baltaş'ın sunduğu "Türk Televizyonlarında En Çok İzlenen Dört Kanaldaki Görüntülerin Nitelik ve Nicelik Açısından Değerlendirilmesi" başlıklı araştırmada şiddet ve medya irdelenmektedir.

Araştırma için Türk tv'lerinde en çok izlenen dört özel kanal belirlenmiş ve değerlendirme için yedi günün seçimi raslantısal örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. 21.10.1996 ve 17.11.1996 tarihleri arasında dört ayrı tv kanalının 08.00 ile 24.00 arasındaki yayınları incelenmiştir. Olumsuz görüntülerde haftanın 7 günü ortalamanın toplam 2 bin 434 olurken, olumlu görüntüler toplam bin 330 olarak bulgulanmıştır. Olumsuz görüntülerde bedensel saldırı 856, sözlü saldırı 803, devam eden şiddet görüntüleri ise 736 ortalama ile ön plana çıkmaktadır. Ön plana çıkmaktadır. Bu üç değişkenin düşük olarak belgesel pragramlarda görüldüğü saptanmıştır. Tartışma ve yarışma progr ukça düşük değere sahiptir. Öte yandan bu üç değişkenin en belirgin düzeyde çizgi filmlerde ve yerli sinemada amları da old hemen hemen birlikte arttığı gözlenmektedir. Çizgi filmlerde bedensel saldırı, buna oranla yerli sinemada sözel saldırı ön plana çıkmaktadır. Haber programlarında ortalama 800 bedensel şiddetin izlenmesine karşılık bu bedensel şiddeti defalarca gösteren görüntüler (1800) çok büyük bir farkla ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada 03-05 yaşları arasında okul öncesi dönemdeki bir çocuğun, günün 6 saatini televizyon karşısında geçirdiği varsayılırsa, 1 haftada 107.5, 1 yılda toplam 5590 dolaylarında cinayet, ölüm, intihar ve geneli öldürmek üzere planlanmış, bıçakla, silahla ya da döverek yaralama görüntüsü

izlediği belirlenmiştir. 06-10 yaşları arasındaki ilkökul çağı çocuklarının hafta içi 4, hafta sonu 6 saatini televizyon karşısında geçirdiği düşünülürse bu oranın 1 haftada 88.9, 1 yılda 4623 civarında olduğu bulunmuştur. 11-17 yaş arasında çocukların ise hafta içi 2, hafta sonu 4 saat izlediği düşünülmüş ve 1 haftada 53.6, 1 yılda 2787görüntü izledikleri belirlenmiştir. Bu sonuçlara baktığımızda 03 yaşından 17 yaşına kadar, bir çocuğun toplam 59534 cinayet, yaralama ve ölüm görüntüsü izlediği belirlenmiştir.

Amerikan televizyonlarında çocuk programlarındaki saat başına düşen şiddet görüntüsü , 1992 yılında 32 olarak belirlenmişti; kamuoyundan gelen tepkiler ve yasal düzenlemeler sonucu bu rakam 1994'de ancak %22 oranında düşürülebilmiştir. (Aktuna, 1996). Türkiye'de yaptığımız araştırma sonuçlarına göre, çizgi film ve çocuk programlarında saat başına düşen 32 şiddet görüntüsü bulunmaktadır. 1996 Türkiye'sindeki şiddet görüntüsünün, 1992 Amerikan sonuçları ile paralellik göstermesi, bu sonuçların iyileştirilmesi açısından nasıl bir kamuoyu desteğine ve bu desteğin yasalara dönüşmesi konusunda ciddi bir sosyal sorumluluğa ihtiyacımız olduğunu göstermektedir.

1996 yılında İtalyanların rating kuruluşu Eurodata'nın araştırmasına göre, televizyon izlemede Türkiye ABD'den sonra ikinci sırayı almaktadır. Araştırmada Türklerin ortalama olarak günün 219 dakikası televizyonun başında geçmektedir. (Erus:1996)

MEDYA-ŞİDDET-YASA

Özel televizyonların 1990'lı yılların başında uydu yayıncılığının teknolojik üstünlüğünden faydalanarak ortaya çıkmasıyla televizyon yayıncılığı üzerindeki devlet tekeli delinmiştir. Hukuki düzenleme 13 Nisan 1994 tarihli 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun ile gerçekleşmiştir.

Şiddet içeren televizyon yayınlarına Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) tarafından getirilen sınırlamalar ise 28 Mayıs 1995 tarihli, 22296 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Radyo ve Televizyon Yayınları Yayın Esas ve Usulleri Hakkındaki Yönetmelik'in " Genel Yayın İlkelerini" içeren İkinci Bölümde yer almaktadır.

Söz konusu bölümün beşinci maddesinin (g) bendinde göre, toplumu şiddet ve teröre teşvik edici, dinsel, etnik ve benzeri ayrımcılığa sevk edici ve toplumda kin ve nefret duyguları uyandırıcı yayın yapılamaz.

Yayıncının sorumluluklarını içeren üçüncü bölümün şiddet başlıklı onbirinci maddesinde ise,

-Şiddete karşı birey ve toplumu duyarsızlaştıran, insanları şiddet kullanmaya yönelten, özendirilen yayın yapılamaz.

-Yayınlarda insanları intihara yönlendirici ya da intihar girişimlerinde bulunmaya teşvik edici unsurlara yer verilemez.

-Haber, haber program veya güncel programlarda şiddet unsuru taşıyan ses ve görüntüler sadece olayın gerektirdiği ölçüde, aşırıya kaçmadan kullanılabilir.

-Şiddet unsuru ağırlıklı dramatik yapımlar, çocuk ve gençlerin olumsuz etkilenmemeleri için, önceden uygun

uyarılarda bulunulması kaydıyla, ancak saat 23:00 ile 05:00 arasında yayınlanabilir.

Bu tür programların tanıtım duyurularında şiddet içeren bölümler kullanılamaz. Ayrıca "Çocuklar ve Gençler" başlıklı onikinci madde ise:

-Çocukların fiziksel, duygusal veya cinsel istismarını ya da çocuk emeğinin sömürsünü özendirecek yayınlar yapılamaz.

-Yayınlarda, ilgi çeken kişi veya karakterler çocuk ve genç izleyicileri özendirecek onların duygusal, ahlaki ve sosyal gelişmelerini olumsuz yönde etkileyebilecek biçimde gösterilemez.

-Çocukları ve gençleri sigara, alkol, uyuşturucu madde kullanımı gibi bağımlılıklara ve kötü alışkanlıklara yönettici yayınlar yapılamaz. Yine konuyla ilgili olarak "Cinsellik" başlıklı onuncu maddede ise, cinsel duyguları sömürmeye yönelik yayın yapılamaz. Ancak tür ve içerik gereği, cinselliğin yer aldığı yapımlar, gençlerin ve çocukların zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimini korumak amacıyla uygun uyarılar yapılarak, saat 24:00 ile 05: arasında yayınlanabilir. Bu tür programların tanıtım duyurularında, cinselliğin teşhir edildiği bölümler kullanılamaz.

-Bireyleri cinsel meta olarak gösteren yayın yapılamaz.

13 Aralık 1996 tarih ve 22846 sayılı Resmi Gazete'de 11 inci maddenin son fıkrası şiddet içerikli tv programlarının tanıtım duyurularında şiddet içeren bölümler kullanılamaz ve bu duyurular saat 21:30'dan önce yapılamayacağı şeklinde değiştirilmiştir.

Aynı yönetmeliğin 10 uncu maddesinin birinci fıkrası da aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Cinsel duyguları sömürmeye yönelik yayın yapılamaz. Ancak tür ve içerik gereği, cinselliğin yer aldığı yapımlar, gençlerin ve çocukların zihinsel duygusal, sosyal ahlaki gelişimini korumak amacıyla uygun uyarılar yapılarak saat 24:00 ile 05:00 arasında yayınlanabilir. Bu tür programların tanıtım duyurularında, cinselliğin teşhir edildiği bölümler kullanılamaz ve bu duyurular saat 21:30'dan önce yapılamaz.

Yasada yapılan bu düzenlemeler ve, Milliyet Gazetesi'nin 1995 yılında gerçekleştirdiği "şiddete hayır" kampanyasına 400 bin kişinin katılmasına rağmen, televizyon yayınlarındaki şiddet içerikli programlarda denetimsizlik sürmektedir.

Son yıllarda ABD'de televizyon programlarındaki seks ve şiddetin, cinayetlerin, ailelerin bölünmesinin ve son on yılda Amerikan toplumunun yozlaşmasının en önemli nedeni olarak görünüyor olması, bu tür programlar hakkında yasal düzenlemelerin yapılmasını gündeme getirmiştir.

ABD'de çocukları televizyondaki şiddet ve seksten korumak için geliştirilen "V-Chip"i konusundaki yasaya imzasını atan Clinton, 30'a yakın televizyon kuruluşunun üst düzey yöneticileri ile toplantı yaparak, ABD'de yayın yapan televizyon kanallarının 1997 Ocak ayından itibaren yeni yasaya uygunluk sağlayacağı kararlaştırılmıştır. (Yeniyüzyıl, 1996) Televizyon programları içerikleri konusunda aileleri uyaracak bir ölçüm sistemi geliştirilmiştir ABD'de üretilen televizyon alıcılarına V-Chip (violence chip-şiddet çipi) adı verilen alet takılarak programlar 1'den 5'e kadar kodlanacaktır. Aileler bu çip ile şiddet içeren bir programda ekranlarını karartabilecektir. Program içeriklerini kodlama bir üst kurul tarafından belirlenmektedir.

BİR META OLARAK ŞİDDET ÇEŞİTLERİ

Günümüz kitle iletişiminde tecimsel (ticari) televizyonların varolma nedeni halka haber vermek, bilgilendirmek, kamuoyu oluşturmak değil, kar etmektir. Televizyonların gelir kaynağı reklamlar olduğundan, reklam almak ve rating kaygısı, meslek etiğini (ahlakını) zedelemektedir. İzleyicinin ilgisini çeken şiddet unsuru bir meta olarak kullanılmaktadır. Şiddeti çeşitli şekillerde görüntülemekle rating yükseltmek bir amaç olmaktadır. Nesneleşen şiddet bir meta halinde satışa sunulurken, toplumsal açıdan verdiği zararların çoğaldığı gözlenmektedir.

Kitle iletişimi pazarında şiddet ile cinselliğin birleştirilmesi ile sado-maşohist pornografi gerçekleştirilmektedir.

Oskay, erkek egemen (masculine) bir kültür ortamında pornografinin bir şiddet gösterimi olduğunu belirterek buna "pornografik şiddet" cinsellik boyutu taşımayan şiddete ise "düz şiddet" adını vermektedir.

Düz şiddet gösterimi boks, güreş, judo, karate, gibi karşı tarafa doğrudan doğruya saldırı gerektiren sporlar saldırganlığı kışkırtan, şiddeti özendiren nitelikler taşımaktadırlar. Öte yandan Rambo, Conan, Herkül gibi geniş omuzlu, adaleli bedene sahip olan film kahramanları bedenlerinin teşhiri ile güç-şiddet birleşimini düz şiddet boyutunda simgeleştirmektedir.

Oskay'a göre, düz şiddette, "machismo" kavramı, cinsel güçlülüğü, erkekliğe ve ergilliğe, erkekçe olabilme gururunun kaynağı saymayı, aynı zamanda, bir tür narsismi ifade etmektedir. Boks maçında erkek seyirciler düz şiddeti

kendilerinin güçlülük ve canlılıklarına yönelik bir sınav saymakta; bu durumun yarattığı duygusal huzursuzluk ve kararsızlıktan kurtulmak için hırçınlaşmakta ve gösterimin etkisiyle şiddete yöneltilmiş olmaktadır.

Diğer bir machismo gösterimi ise, kimi yazarlara göre, westernlerde, vb., görülen "dava adam olmak", "iyi kovboy olmak", ya da "erkek kalabilmek" gibi davranışları ağır basan tiplerin canlandığı machismo olgusudur. "Kahraman" kimliğinde görülen bu tür machismo toplum açısından önemli işlerin gerektirdiği kadınlardan uzak durmayı, kadınlarla sadece onları dışı olarak kullanmak üzere ve "vakit buldukca" ilişki kurmayı, vb., öneren machismo'dur. Bunlarda, kadınlara karşı eşitlikçi olmayan tutum, şiddet yanlılığı ile birlikte işlenmekte; insanlarla ilişkilerinde bu "kahramanlar" hep erkekçe "güçlü" ya da ergil kalabilen taraf olmaya özen göstermektedir. Bu "kahramanlar" filmlerde kadını horlayarak, ona sert davranarak, vakit ayırmayarak, kadından kaçarak kendilerini önemli işlerine, davalarına, misyonlarına adamaktadırlar. (Oskay:1993:366)

Pornografik şiddette machismo olgusu, erkeğin kadın üzerinde horlayıcı davranışlarda bulunuşu: örneğin onu kamçılaması, cinsel ilişkide girişimi elinde bulundurması v.b., şeklinde izlenmektedir. Burada cinsiyete dayanan yanlılık sözkonusudur. Görünüm biçimleri ve etkileri kültürel ve toplumsal olan cinsiyete dayanan yanlılık, bugünkü toplum yapısı içinde oluşan cinsel eşitsizliğin doğallığı inancını; bu eşitsizliğin biyolojik ve evrensel bir olgu sayılması gerektiğini inancını; cinsiyete dayanan çeşitli toplumsal işbölümlerinin çalışma hayatında, hukukta, geleneksel düzenlemelerde kadına

ikinci sınıf insan muamelesi yapılmasını zorunlu kıldığı inancını ifade eden bir kavramdır. (Oskay:1993:364)

Sözcük anlamıyla, "arınma", sıkıntı veren duyguları dışa vurarak bunlardan kurtulma işidir. (Longman:1993) Arkaik ritüel olarak tragedya arınma sağlarken, günümüzde şiddet içerikli yayınların bu misyonu yerine getirdiği söylenmektedir. Film boyunca tüm ayrıntılarıyla tanık olduğumuz korku ve dehşet, ruhumuzu tutkularından arındırır. Kendi bireysel potansiyelimizle, kahramanımızın olağanüstü gücü sayesinde üstesinden gelmeyi başardığı inanılmaz güçlükler karşısında, ne denli, zavallı bir duruma düşeceğimizi anlar, boyumuzun ölçüsünü alırız. Birilerinin bizim adımıza adalet sağlamak için şiddet kullanacağı bir düzenle uyuşmaya, hatta onu sevmeye başlarız. Modern anlamda arınma budur. (Güngören:1995:104)

Düz şiddet gösteriminin izleyicileri şiddete yönlentmeyeceği görüşü, arınma (catharsis) hipotezi ile savunulmuştur. İlk kez Aristo tarafından kullanılan arınma kavramı, tragedyanın izleyicileri mutsuzluklarından arındırma işlevini görmesidir.

Arınmanın özü, gerginliğin, hiddetin, ifade edilebilir bir biçim içinde deşarj olunmasıdır. Şiddetin, fantazyaya kurgusu içinde izlenmesi eğlenmeyi sağlar, ruhsal gerginliği azaltır.

Fantazyaya, gerçek olmayandır. Özneye problem çözümüleme ve amaca yönelik edimde bulunma zorunluğu getirmeyen bir etkinlik tarzıdır. Fantazyaya saldırganlığı gerçek hedef yerine ikame hedefe yöneltir. Husumetin ve kırgınlığın zararsız biçimde açığa vurulmasını sağlar" denilmektedir. (Oskay:1993:370)

Oysa izlenen şiddet öğeli programın fantazyaya niteliğinin izleyiciler tarafından kavranabilmesi gerekmektedir.

Gerçek yaşamda bu durum çoğu kez sağlanamamaktadır. Dolayısıyla şiddet gösteriminin fantazyaya niteliği, bu gösterimlerin gerçek hayat olmaması sayesinde arınma etkileri olacağı, izleyicileri, kendi reel hayatlarındaki benzer uyarılar ile karşılaştıklarında şiddet niteliğindeki davranışlara yönelme gereksinmesi duymaktan alakoyacağı görüşü doğrulanmamaktadır. (Oskay:1993:377)

Pornografik şiddet üzerindeki araştırmalarda kadın deneklerin, porno hikayelerindeki kadına yönelik şiddet ve horlamalara karşı husumet duymadıkları; bunları erkeklerle eşit derecede eğlenceli buldukları sonucuna varılmıştır. Başka araştırmalarda ise, cinsel eşitsizliğin kültürel oluşumunun en yoğun biçimi olan pornografinin, yani kadının erkeğin normal ve anormal her türlü zevki için yalnızca edilgin bir zevk aracı olarak gösterildiği bu filmlerin kadınlarda husumet uyandırmayı söz konusudur. (Oskay:1993:383)

Gerçekte soruna kadınların hem cinsiyet boyutunda hem toplumsal boyutta (egemenlik ilişkileri boyutunda) masculine kültüre yoğun biçimde asimile olmuş bulunmaları açısından bakmak gerekmektedir. (Oskay:1993:386) Kadınların cinsel ve toplumsal yönden edilgin olmaları gerektiğini telkin eden bir kültür sosyalizasyonu içinde kalmak koşulu ile, kadınların "erkeklere açık bir imkan" olan pornografiden de "yararlanmaları" onların pornografinin görünüşte sadece cinsel eşitsizlik boyutunda örgünleştirilmiş, aslında ise genel anlamda eşitsizlik ideolojisinin bir yansıması durumuna gelmiş bir gösterim türü olduğunu anlamalarını önlemekte; "kadın" yapan serbesti tanınmakta, ama kadınları kadın yapan sistemi değiştirip kadını özgürleştireceğine, sistemi pekiştirmektedir. Kadınlar ve erkekler, pornografi aracılığı ile,

eşitsizlik ideolojisini birlikte üretmiş olmaktadır bu "katılmayla". Pornografi'nin Düz Şiddet kadar bile sakıncalı sayılmaması ise ideolojinin içinde yaşayan "kadın" ve "erkekler" olarak, eşitsizliğe dayanan bir toplum yapısının gerektirdiği ideolojiyi, sadece cinsel boyutlu bir alan sayılan bu kültür alanında da, bilinçsiz, fakat etkinlikle ve birlikte üretebildiklerini kanıtlamaktadır (Oskay:1993:394)

KADIN VE ŞİDDET

Günümüz toplumlarının kültürel yaşamlarının sonucu olarak, kadınlar için algılanması zor olan şiddet görünümünün sokaktaki, ringlerdeki, sporun bazı biçimlerindeki ya da savaştaki şiddet biçimleri değil, kadının yuvasında kocası ile, babası ile, ya da kadının denetçisi görevini yüklenen ağabeyi, amcası, dayısı ile yaparken onlarla arasında geçen ilişkilerde ortaya çıkan şiddet biçimleri olduğu anlaşılmaktadır. (Oskay:1993:383)

Aile içinde kadına yönelik şiddet "dayak" biçiminde ortaya çıkmaktadır. Gelenekler görenekler içerisinde yer alan dayak, erkeğin kadına, anne babanın çocuğa karşı uyguladığı baskı, denetim, eğitim aracı niteliğini kazanmıştır.

-Kadının sırtından sopa, karnından çocuk eksik etmeyeceksin.

-Dayak cennetten çıkmaktır.

-"Kızını dövmeven dizini döver" gibi herkesçe bilinen geleneksel söylem dayacağı haklı çıkarır niteliktedir.

Birçok toplumda ve toplumumuzda, erkeklerin düzenleyici, lider, koruyucu, kahraman, mert, savaşçı, yetkili yiğit, yönetici gibi niteliklerle anılması, kadınlardan daha güçlü

ve saygın olarak kabul edilmesi; saldırgan davranışlar ve şiddet eylemlerine ilişkin hatalı, kötü örnekler oluşturmuştur.

Bu örnekler, babadan oğula, erkekten erkeğe geçerek toplumda saldırgan davranışların ve şiddet eylemlerinin artmasına, yayılmasına yol açmıştır.

Köknel'e göre, eşlerini döven erkeklerin, cinselliği de içeren saldırgan dürtülerini denetleyemeyen, kişiliği gelişmemiş, eğitim ve öğretim düzeyi düşük, ekonomik ve kültür yetersizliği içinde yetişmiş, alkol kullanan insanlar olduğu saptanmıştır.

Gaziantep'te koca dayacağından yıldığı için 1993 yılında üç çocuğu ile Fırat Nehri'ne atlayarak intihar eden Cemile Ayhan gibi hemşire Hatice Coşkun'da 1996 yılında 2,5 aylık bebeğiyle birlikte kendisini öldürmüştür.

Aile ile ilgili şiddet olaylarında "namus uğruna işlenen cinayetler", ilk sırada yer almaktadır. İstanbul Esenler'de, 1996 yılında kendisini terk eden eşini ve eşinin ailesinin evini basan seyyar satıcı Abdullah Aydın 10 kişiyi öldürmüştür. (Hürriyet:1996)

Ege Üniversitesi'nde ruhsal tedavi gören İletişim Fakültesi öğrencisi Şefik Dağaçar, aşkına yanıt vermeyen Saral Erdoğan'ı öldürmüştür. (Hürriyet:1996)

Öte yandan, başlık parası -kız kaçırma ve kan davası birbirini tamamlayan şiddet içerikli eylemler olarak cinayetle sonuçlanabilmektedir.

Kadına yönelik şiddet tecavüz ile en üst safhaya ulaşmaktadır. Tecavüz, cinselliğin saldırganlık ve şiddet yoluyla dışavurumu değil, şiddet ve saldırganlığın cinsellik yoluyla dışavurumudur. Jodie Foster'ın başrolünü oynadığı 1989'da gösterime giren "Sanık" filmi bir kadının tecavüze

uğraması sonucunda mahkeme süreci boyunca erkek egemen toplumdaki mücadelesini anlatmaktadır.

Köknel'e göre, kızlara, kadınlara cinsel saldırıda bulunan ve ırza geçme suçları işleyen erkeklerin çoğunluğunun 20-25 yaş dilimi içinde bulunan, ekonomik, kültürel toplumsal düzeyi düşük, evlenmemiş insanlar olduğu saptanmıştır.

Tecavüz sonucu öldürülen kurbanların saldırganı önceden tanıyor olması söz konusudur. Genelde tecavüzde bulunan kurbanını yakın çevresinden seçmektedir.

1995 yılında, uzun süre polisin, basın, kamuoyunun gündeminde kalan, baştan sona vahşet dolu, cinsel tecavüz, ırza geçme ve şiddet olayını Şehremini'de üç çocuklu bir aile yaşamıştır. Aileyi bilen, tanıyan üç kız babası katil, on beş yaşından küçük iki kız kardeşten birisine tecavüz etmiş, ırzına geçmiş ve iki kızını da hunharca öldürmüştür.

1995 yılı Mayıs ayında, Alanya'da dört kişi, dört turiste tecavüz etmiş, bunlardan ikisini öldürmüştür. Kısa süre sonra yakalanan dört sanıktan Hakan Karayavuz, uzun süre çelişkili saçmasapan, tutarsız konuşmaları ve hareketleriyle rapor almak için akıl hastası rolü oynamaya çalışmıştır. (Köknel:1996:205)

İstanbul'un en büyük devlet hastanelerinden Okmeydanı SSK Hastanesi'nde yatmakta olan sarılık hastası bir bayanın 1996 yılında tecavüze uğraması da kadına yönelik şiddet eylemlerinin her yerde ve her şartta mümkün olabileceğini belgelemektedir.

Belçika'da ise kaçırdıkları kız çocuklarını sapıklara pazarladıktan sonra öldüren sübyancı çetesi ortaya çıkmış, Belçika Hükümeti'nde Başbakan yardımcısı olan Elio Di

Rupo'nun da bu çocuklarla cinsel ilişkiye girdiği iddia edilmiştir. (Hürriyet:1996)

Öte yandan 1997'de Fransa'da 17-20 yaşları arasındaki 4 kızın tecavüz edilerek öldürülmesi büyük üzüntü yaratmıştır. (Hürriyet:1997)

Kadına yönelik şiddetin savaştaki yüzü yine tecavüz olmaktadır. Savaşlardaki toplu tecavüz olaylarını konu alan araştırmalarda, kitlesel tecavüzün, çoğunlukla askeri üstünlük sağlamış tarafın, saldırgan ırkçı dürtülerle zaferlerini ilan etmenin ve karşı tarafı aşağılamanın bir ifadesi olarak gerçekleştirildiği belirtilmektedir.

Bosna'da Sırp askerlerinin sistemli olarak ele geçirdikleri bölgelerdeki Boşnak kadınlara tecavüz ettikleri ve özellikle hamile bıraktıkları bilinmektedir. Kitlesel tecavüz için kurdukları kamplar da yaklaşık 30 bin kadına tecavüz edildiği belirtilmektedir. Öte yandan "1937 ile 1945 yılları arasında Japonya'nın Kore'yi işgali sırasında, 300 bin Koreli kadın ve genç kız köylerinden, ailelerinden zorla alınıp kurulan askeri genelevlere yerleştirildiler. Comfort Women (rahatlatıcı kadınlar) olarak adlandırılan bu kadınlar, her gün ortalama 30-40 askerin tecavüzüne uğruyordu. Kadınların büyük bölümü kürtaj, çocuk düşürme, işkence ve bakımsızlıktan öldüler. Bu gerçekler, Japonlar tarafından Zorunlu Cinsel Hizmete Alınan Koreli Kadınlar Konseyi'nin çabalarıyla ortaya çıktı." "Pakistan, 1971 yılında Bangladeş'in bağımsızlık savaşına başlaması üzerine 9 ay süren bir askeri hareket düzenledi. Savaş sırasında Pakistanlı askerlere, köylerinden kaçırılarak toplanmış genç kız ve kadınlara tecavüz emri verildi. Böylece Müslüman bir ordu, Müslüman bir ulusun kadınlarına yığınlar halinde tecavüz etti. Sayıları yaklaşık 400 bin olan bu kadınlar,

kaçmamaları için barakalarda çırılçıplak tutuldu. Aralarında 8 yaşındaki kız çocukları ile yaşlı kadınlar da vardı. 13 yaşındaki Hatica, dört arkadaşlarıyla birlikte okula giderken kaçırıldı. Beş küçük kız Muhammedpur'de kurulan askeri genelevde her gün 2 ile 10 askerin tecavüzüne uğradılar." (Cumhuriyet:1997)

ŞİDDET İLE İLGİLİ KURAMLAR

Saldırgan davranışların, saldırganlığın kaynağına ilişkin çeşitli kuramlar, varsayımlar ileri sürülmüş, değişik yorumlar yapılmıştır. Bunlar iki grup içinde toplanabilir.

Birinci gruptaki görüşler, saldırganlığın içgüdüsel ve dürtüsel; ikinci gruptaki görüşler, toplumsal kaynaklı olduğunu kabul etmiştir. Başka bir deyişle, saldırganlık doğuştan gelen ya da sonradan kazanılan bir güdü olarak iki değişik yaklaşımla yorumlanmıştır. (Köknel:1996:20)

Psikologlar, şiddetin kökenini açıklarken şiddetle ilgili kuramlar geliştirmişlerdir.

1- İç etkenler
a)İçgüdü kuramı

b)Biyoloji

2- Dış etkenler
a)Dürtü kuramı
aa)Engellenme
ab)Kışkırtma
b)Sosyal öğrenme kuramı

İçgüdü (drive), beden ve zihin arasındaki sınır üzerine yerleştirilebilecek bir kavram olarak tanımlanmıştır. Bu tanıma göre, organizmanın içinden kaynaklanan uyarıların

oluşturduğu psikolojik etki sonucu zihin kendisine bağlı bazı organları harekete geçirir. Bir başka deyişle, içgüdüler fizyolojik gereksinimleri içeren içsel uyarıların psikolojik görünümlü temsilcileridir. İçgüdü, içsel ve organik uyarılmanın psikolojik anlatımıdır. Kaynaklandığı bedensel uyarılmaya gereksinim, gereksinimin psikolojik temsilcisine de istek denir. İçgüdüler, kişinin kullanabileceği ruhsal enerjinin tümünü oluştururlar. Bir içgüdünün dört özelliği vardır: Kaynak, amaç, nesne ve itici güç. Kaynak ve amacın değişmezliğine karşılık, seçilen nesnelere bir insanın yaşamı boyunca değişebilir ve bu değişim ruhsal enerjinin yön değiştirebilme özelliği sayesinde gerçekleştirilir. Freud, içgüdülerin kökeni olan bedensel durumların yeterince bilinmediği gerekçesiyle önce içgüdülerin bir listesini çıkarmış, sonraları içgüdülerin tümünü iki ana bölümde toplamıştır: Yaşam içgüdü (eros) ve ölüm içgüdü (thanatos). Yaşam içgüdüleri bireysel yaşamın ve insan ırkının sürekliliğini sağlar. Üç temel içgüdü: Açlık, susuzluk, cinsellik.

Yaşamın amacı ölümdür diyen Freud, her insanda bilincinde olmadığı bir ölüm isteğinin var olduğuna inanmıştır. Ölüm içgüdüünün önemli bir türü, saldırganlık dürtüsü (instinct)dür. Freud'a göre saldırganlık, insanın kendine dönük yıkıcı eğilimlerinin dış dünyadaki nesnelere çevrilmesidir. (Gençtan:1988:26)

Saldırgan davranış, engellenme (frustration) duygusuna yapılan tipik bir davranıştır. Engellenme sonunda ortaya çıkan kızgınlık ve bozum olma duygusu bazen ifade edilemez. Örneğin, bizden kuvvetli olan kimseye, ya da otorite durumunda bulunan kişiye olan kızgınlığımızı, ifade edemeyebiliriz. Bu durumlarda, bizden daha zayıf, aciz kimse

veya hayvanlardan kızgınlığımızı çıkarırız. Kızgınlığımızın esas kaynağına değil de kızgınlığımızla gerçekte hiç ilgisi olmayan zayıf ve aciz kimselere yöneltmeye, "yer değiştirmiş saldırganlık" adı verilir. (Cüceloğlu:1991:313)

Yoğun bir düş kırıklığı, hafif bir fiziksel ya da sözel kıskırtma sonucunda şiddet biçiminde patlayabilir. Gözlemler, alay etmek, küçümsemek, anlamlı bir bakış, sıyrıp geçen bir darbe gibi davranışların şiddeti başlatmaya yeteceğini göstermektedir. Kıskırtmayı tırmandırmak, gittikçe arttırmak iki taraf için de tehlikeli sonuçlar doğurur. (Tuncel:1996)

Psikologların hemen hemen tümü, insanlarda saldırganlığın yalnız doğuştan gelen faktörlere indirgenemeyeceğini, öğrenmenin saldırganlık davranışının tümü ve miktarı üzerinde önemli bir etkisi olduğunu savunur. "Sosyal öğrenme" kuramı denilen bu görüşün kabul edilmesinin temelinde deneysel çalışmalar bulunur. Bandura (1973)'nin çocuklar üzerinde yaptığı denemelerin sonucunda, çocukların çevrelerinde gördükleri davranışları model olarak aldıkları ve model çerçevesinde hareket ettikleri gözlenmiştir.

Çocuğun çevresinde gördüğü davranışları taklit etmesi sosyal öğrenmenin temelinde yatar. Bu öğrenme mekanizması nedeniyle, saldırganlık davranışında, toplumlar ve kültürler arasında farklılıklar gözlenir. Toplumdan topluma saldırganlık davranışının değiştiğine işaret eden gözlemler, saldırganlık davranış türü ve miktarının, sosyal öğrenmeye büyük derecede bağlı olduğunu gösterir. Sonuçta saldırganlık, öğrenilen bir eylem biçimidir. Bandura gibi Baron (1977), Berkowitz (1984)'de insanların saldırgan tepkilerle doğmadığını savunurlar. Bu görüş göre şiddet, bir çok farklı etkenden kaynaklanır. Bunlar:

- a)Geçmişte öğrenilenler,
b)Yaşanılan toplumda şiddet davranışın cezalandırıcı ya da ödüllendirici oluşu,
c)Sosyal, çevresel, bilişsel etkenler: Düşüncüklükleri, kışkırtma, duygusal coşku, heyecan ve şiddete ilişkin düşüncelerdir. Bu etkenler arasındaki karmaşık etkileşim şiddet davranışını ortaya çıkarır.

Bu görüş sosyal psikologları iyimser olmaya götürmektedir. Çünkü öğrenilmiş bir davranış değişme ve yönlendirmeye açıktır.

Bu nedenle 'sosyal öğrenme kuramı' bilim dünyasında gittikçe artan bir destek kazanmaktadır. (Tuncel:1996)

Berkowitz'e göre, şiddet gösterimini izlemek arınma yaratmak şöyle dursun, saldırganlık eğilimini arttırmakta; bu ise, yaşamda şiddete yöneltebilmektedir. Bandura ve diğerlerine göre, şiddet gösterimini izlemek kişiye şiddet pattern'lerini öğretip kazandırmakta; çevremizdeki diğer modellerden olduğu gibi, kitle iletişimi araçlarındaki şiddet gösteriminden öğrendiğimiz bu modellerden de ilerisi için davranışa hazırlık biçimleri edinmemize yolaçmaktadır. Ne var ki, bunları edinir edinmez hemen irrasyonel bir biçimde saldırganlık davranışlarında bulunmamakta, fakat kalıcı nitelikte bir başka iş yaparak, yanıtlar dağıtığımızda bunlara da yer vermekteyiz. Böylece, ilerde, benzer bir durumla karşılaştığımız herhangi bir anda o zamana kadar unutulmuş gibi duran bu davranışsal hazırlıklarımız, küçük bir belirtken-uyarı ile karşılaşır karşılaşmaz aktifleştirmekte; şiddet davranışlarında bulunmamıza yolaçmaktadırlar. Tersine içgüdüsel şeyler olarak değil toplumsal olgular olarak kavramsallaştırıldığında, kitle iletişimi araçlarındaki şiddet

gösteriminin bireylerin içgüdüsel olarak değil kültürel olarak çarpık bir tarzda kişilik edinmelerine neden olabileceği; bunun ise, bireylerin toplumsal yaşamlarında (şiddet davranışları kalıplarını öğreten yayınları seyrederek artık öğrenmiş buldukları) belirtken-uyarılarla karşılaştıklarında şiddet davranışlarına yönelmelerini kolaşlaştırabileceği daha açık bir biçimde kavranabilmektedir. (Oskay:1993:369)

Fromm'a göre saldırganlık, biyolojik olarak kazanılmamıştır. Kendiliğinden gelişen uyarımlar değildir. İnsanda saldırgan davranışlar kalıplaşmış olup, kızgınlık, öfke durumunu dışa yansıtan yüz mimisinden ya da bir sözcükten doğayı, canlıyı yakan, yıkan, yok eden şiddet eylemlerine kadar geniş bir yelpaze içinde yer alır.

ŞİDDET VE UYGARLIK

Savaşseverliğin, en ilkel toplum biçiminde kendini açığa vuran insanın doğal dürtülerinin bir işlevi olduğu düşüncesini bu yargı doğrulamaktadır. Wright'ın verilerinin ortaya koyduğuna göre, bir toplumda işbölümü ne denli yüksekse, o toplum o denli savaşsever ve sınıf sistemine dayalı toplumlar bütün halklar içerisinde en savaşsever olanlardır. Wright'ın elde ettiği sonuçlar, çoğu ilkel insanın en az savaşsever kişiler oldukları ve savaşseverlerin uygarlıkla orantılı olarak arttığı yolundaki tezi doğrulanmaktadır. Yıkıcılık insanda doğuştan bulunsaydı eğilimin bunun tam karşısı olması gerekirdi. (Fromm:1973:237)

Kitle iletişim araçlarındaki şiddetin, kitlesel tüketimi, uygarlığın gelişmesiyle ilgili bir olgudur. Kitlesel tüketim belli bir uygarlık düzeyinin bir kanıtı ise, bu aynı zamanda aynı

uygarlığın kısmi, çelişkili ve kendini inkar eden doğasında göstermektedir.

Mandel'e göre, günümüz uygarlığı, burjuva uygarlığıdır. Aynı zamanda hem uygarlık hem de uygarlığa karşı isyanı içinde barındırır. Pazar yasalarının gizli eli, fabrika disiplininin katı kuralları ve çekirdek ailenin, otoriter okulların ve baskıcı cinsel eğitimin (ya da eğitimsizliğin) despotizmiyle zorla kabul ettirilen, bunların tümünün birey üzerine diktatörce bir disiplin uyguladığı bir uygarlık. Burjuva uygarlığı, insanların inandıkları için değil, ceza korkusuyla saygı gösterdikleri yasalarla dayatılan uygarlıktır. Sayısız tatminsizliklerden doğan ve bunlara yol açan bir uygarlık. Tüketimin ayakta tutulması gerektiği yeni metallerin üretimi, sermayenin giderek büyüyen yeniden üretimini olanaklı kılan mekanizmalardan biridir. Ve burjuva uygarlığı, şiddetten doğan ve "uygar yaşam"ın kıyılarında giderek artan şiddete yol açan uygarlıktır. Sömürge halklarına karşı şiddet; yoksullara karşı şiddet; yabancılara karşı şiddet, topluma ayak uyduramayacaklara karşı şiddet; kadınlara karşı şiddet.(Mandel:1986:91)

İçgüdü kuramcısı Freud'a göre uygarlık, insan içgüdülerinin baskı altına alınmasıdır.

Baskı altına alınmış olanların yeniden ortaya çıkışı, uygarlığın tabulaştırılmış ve gizlenmiş tarihini meydana getirir. Ve bu tarihin araştırılması, sadece bireyin değil, uygarlığın gizini açığa vurur. Freud'un bireysel psikolojisi, özü itibarıyla toplumsal psikolojidir. Baskı, tarihsel bir olgudur. İçgüdülerin baskıcı denetime etken bir biçimde bağlanma zorunluluğunu doğa değil, insanlar yaratır. (Marcuse:1968:32)

Freud'a göre uygarlığın temel alanı bir arınma alanı olarak ortaya çıkar. Ancak arınma, cinsiyetten uzaklaşmayı gerektirir. Arınmadan sonra, erotik bileşen daha önce kendisiyle birlik içinde bulunan yıkıcı öğelerin tümünü zaptedemez ve bunlar, saldırganlık ve yıkıcılık eğilimleri olarak ortaya çıkarlar. Kültür sürekli arınmayı gerektirir, bu gereksinimle de Eros'u, yani kültürün kurucusunu güçten düşürür. Cinsiyetten uzaklaşma, Eros'u güçsüzleştirerek yok edici itileri erkinliğe kavuşturur. Böylece uygarlık, ölüm içgüdülerinin yaşam içgüdüleri üzerinde üstünlük kurmaya çalıştığı bir içgüdüsel bölünme tehlikesiyle karşı karşıya kalır. Feragatle başlayan ve ileri feragatle gelişen uygarlık, kendi kendini yok etmeye yönelir. (Marcuse:1968:105)

Hiyerarşik bir toplumsal çalışma sisteminin gelişimi sadece tahakkümü ussallaştırmakla kalmaz, aynı zamanda, bu tahakküme yönelecek ayaklanmayı da sınırlar.

Yönetimden ve yönetimin kanunlarından kurtuluş yoktur; çünkü bunlar, özgürlüğün en yüce koruyucuları olarak görünürler. Bunlara yönelecek bir başkaldırı, yine en büyük suç olacak ve bu kez, doygunluğu yasaklayan despot -hayvana değil, insan ihtiyaçlarının gelişmiş doygunluğu için gerekli meta ve hizmetleri sağlayan hakim düzene karşı bir ayaklanma olacaktır. (Marcuse:1968:113)

Gelişmekte olan toplumlarda sanayileşme kentlerin büyümesi, çiftçiliğin çöküşü, köylerden kentlere göç, işsizlik, hızlı nüfus artışı, gelir dağılımdaki dengesizlik, ekonomik bunalım vb. gibi sorunlar bir kültür boşluğunu yaratmaktadır. Bu durum kültür çatışması ve yozlaşmasına yol açar.

Göçün yarattığı sorunları inceleyen araştırmalar, iki grup içinde toplanmıştır.

- Göçe bağlı olan, doğal, ekonomik, kültürel siyasal ve

toplumsal kaynaklı zararlı etkenlerin bireye etkisi.

- Göçün yarattığı sorunların, doğal, ekonomik, kültürel, siyasal sonuçları. Bunlara bağlı toplumsal tepkiler, saldırgan davranışlar ve şiddet eylemlerinin toplumsal ortama yansımaları. (Köknel; 1996: 173)

Özellikle kentlerde kültür çatışması, alt kültürlerin ön plana çıkmasına yol açmaktadır. Tarikat, mezhep, din, ırk, etnik köken gibi alt kültürler, toplumsal çatışmayı da beraberinde getirirler.

Ülkemizde, kırsal bölgelerden, küçük kentlerden büyük kentlere ve başka ülkelere yapılan göçlerde, 1980'li yıllara kadar ekonomik nedenler ve işsizlik ön planla rol oynamış; 1980'li ve 1990'lı yıllarda, özellikle Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde siyasal baskılar, PKK terörü, toprak ağalarının zorlaması ve devletin PKK terörüne karşı kimi köyleri ve mezarları boşaltması göçü hızlandırmıştır.

Ekonomik yetersizlik ve işsizlik nedeniyle Ankara, İstanbul, İzmir gibi büyük kentlere ve başta Almanya olmak üzere dış ülkelere göçen insanlar, 1980'den sonra bunlara eklenen sözkonusu ettiğimiz öteki nedenler yüzünden bir yandan aynı yerlere göç ederken, öte yandan Adana, Diyarbakır, Van gibi büyük illere, küçük illere, ilçelere göç etmişler, buralarda da gecekondu sorununu yaratmışlardır. (Köknel:1996:173)

Çoğunlukla gecekondu kesiminde yaşayan, iç göçlerle buralara gelip yerleşmiş olan insanlar karşılaştıkları engelleri aşmak, sorunları çözmek için saldırgan davranışlardar, şiddet eylemlerinden yararlanırlar. Bu davranışların geçerli olması kötü örneklerin yayılmasını kolaylaştırır.

Çarpık ve kötü kentleşme, gecekondu bölgelerini tehlikeli alanlar haline getirmiştir. Bir örnek olay olarak, İstanbul'un Ümraniye ilçesi, Hekimbaşı büyükşehir belediyesinin çöp döktüğü yerde, 24 Nisan 1993 Çarşamba günü, saat 10:15'te patlama, kayma ve çökme olmuştur.

Çöplükte metan gazının patlamasıyla çöp ve toprak karışımı, gecekonduların üzerine kaymıştır. Çöplüğün alt bölümünde yer alan Küçüksu dere yatağındaki gecekondualarında bulunan 30 kişi ölmüştür.

İhmalen kaynaklanan bu türden facialar, gerekli önlemlerin alınmaması halinde tekrar yaşanabilir.

Öte yandan trafik kazaları da öncelikle ülkemizde önemli bir şiddet içeren sorun olarak ortaya çıkmaktadır. İstatistiki bilgiler trafik kazalarında birinci sırada olduğumuzu göstermektedir.

Toplumsal bir olgu olarak yine kentlerde futbol maçları sonrası gündeme gelen şiddet olayları da ürkütücü olmaktadır.

İntihar olgusu ise geçmişte Romeo ve Juliet trajedisi ile belleklere yerleşmiş iken, Goethe'nin Genç Werther'in Acıları adlı romanı 1774'te Avrupa'da gençler arasında intihar salgınına neden olmuştur.

TRT'de Ocak 1986 sonlarında yayımlanan "saat sabahın 9'u" filminde kahramanın damdaki ihtihar serüveninin gençler üzerinde etkisi olduğu konusu tartışılmıştır. Dizinin gösterilmesini izleyen günlerde üç intihar girişimi ve üç intiharla ölüm hep damdan atlama yöntemiyle gerçekleşmiştir. (Ekşi:1990:157)

Televizyon sunucusu Nil Pınar İnanoğlu'nun 23 Mart 1997'de intihar etmesi geniş yankı uyandırmıştır. Bu örnekte

eşinin aldığı arabanın markasını beğenmeyip tartıştığı BMW marka araba yüzünden kendini öldürdüğü belirtilmiştir.

SİYASAL İKTİDAR

Elias Canetti'nin 1935 yılında yayınlanan "Körleşme" adlı romanı, düşünce ile gerçeklik arasındaki sürekli savaşım bir simgesi olmakta, görünüşteki bireysel boyutlar içerisinde tüm yanılışmaları ve egemen değer yargılarıyla bir toplumun çöküşünü sergilemektedir.

Yüzyılımızın ilk çeyreğindeki Viyana kentinin atmosferinde "yabancılaşma" olgusunu irdelemektedir. Gerçeğin çok uzağında yaşayan bilginin, Prof. Kien'in tüm dünyası kafasının içindedir, ama kafasının bir dünyası yoktur. Çökmekte olan bir kültür ortamında bu salt bilim insanı, bilgisizlik, açgözlülük, nefret ve kıskançlık gibi tüm kötü güçlerin saldırısı sonucu paramparça olur.

Romanı çeviren Ahmet Cemal'e göre, paylaşımcılıktan mutlak anlamda uzak, bilimi ve bildikleriyle insanlık arasında bir ilinti kurmayı köktenci bir tutumla yadsıyan, tersine, daha çok bilmeyi kendisinin dışındaki bütün insanları küçük görmek için neden sayan bir bilim adamının, bir aydının öyküsü anlatılır romanda. Prof. Kien, içinden geldiği, ama yok saydığı bir dünyada salt kendi kafasının içine ve kendi evinin dört duvarı arasına hapsettiği bir bilgi dağarcığıyla varolabileceğine inanmaktadır. Kendini üstün sayan, kendisinden başka kimseye neredeyse yaşama hakkını bile fazla gören Kien, ayağının altında ezdiği sineklerden bile aşağı gördüğü kimi insanların oyuncağı olup yıkıma sürüklenir.

Romanın sonunda Kien'in kendini, kitaplarıyla birlikte

atepe vermesi, Ortaçağ'da cadıların yakılışının neredeyse güncel bir alegorisi niteliğindedir. (Canett:1993:16)

Onbeşinci ve onyedinci yüzyıllar arasında Avrupa'da beşyüz bin kişi cadılıktan hüküm giymiş ve yakılarak öldürülmüştür. (Harris:1995:176)

Dünyanın yeni bir gök bilimsel açıdan betimlenmesinin öncülerinden biri olan Giordano Bruno da, Engizisyon emriyle 1600 yılında Roma'da diri diri yakılmıştır. Kilisenin benimsediği Ptolemaios sisteminin yanlışlığını ortaya koyan Copernikus'un görüşünü güçlendiren ve yayan Bruno, evrenin sonsuz, yıldızların sayısız olduğunu belirtmektedir. Bu görüşe göre, dünya da öbür gezegenler gibidir, evrende ayrıcalıklı bir yer tutmaz; o hem kendi çevresinde hem güneşin çevresinde dönmektedir.

Ortaçağ'da "insan yakmak" teşhir ve ibret almak kavramlarını da içermektedir. Kiliseye karşı gelmek, aynı zamanda siyasal erk karşısında suç işlemek anlamında değerlendirilmektedir. Suçlu görülen kişinin halkın görebileceği bir meydanda yakılmasıyla herkesin ibret alması sağlanmaktadır. 2 Temmuz 1993 tarihinde Sivas'ta şeriat yanlısı bir grup tarafından Madımak Oteli'nde 37 kişinin yakılarak öldürülmesi ise "din" kaymaklı zihniyetin kitle psikolojisi ile hareket etmesidir.

Grup dinamiği ile ilgili araştırmalar, sosyal psikolojinin çok dikkatini çeken bir alanın, grup hareketlerinin önemini vurgulamaktadır. Grupların en etkileyici yönlerinden biri, insanların bazen yalnız başlarına olsalardı yapmayacakları şeyleri birlikte iken yapmalarıdır.

Atabek'e göre, grup içinde olmanın, bireyler üzerinde "toplumsal hızlandırıcı" olarak etki yaptığı anlaşılmıştır. Grup

dinamiğinin bir başka özelliği, insanın yarışmacı yanını harekete geçirmesidir. Böylece birinin yaptığı hareket, grup içinde yapılandan fazlasını yapma isteği uyandırmaktadır. Bu davranış da topluluğun giderek daha aşırı hareketler yapmasına neden olmaktadır. Bunu kolaşlaştıran bir etken de, grup içinde bulunurken, bireysel özelliklerin silinmesi, ortak harekete katılma güdüsünün artışı olmaktadır. Grup içinde olmak, riski azaltmakta, sorumluluğu dağıtmaktadır. Bu özellikler de, yalnız olduğu zaman göze alacağı tehlikelerden çekinen insanı, daha çok tehlikeyi göze alan kişi durumuna getirmektedir.

Grup dinamiğinin başka önemli özellikleri de kültürel değerlerin paylaşılması, hareketin arkasında toplumsal desteğin bulunduğu bilinmesi gibi sosyal boyutlar olmaktadır. (Atabek:1993)

Kitle psikolojisinin eylemi din, ahlak, ırkçılık futbol taraftarlığı v.b. konularını içerdiğinde şiddetin boyutları çarpıcı ve korkutucu bir hal almaktadır.

Sivas'ta din fanatıklığı,kitle psikolojisini harekete geçirerek 37 kişinin yakılmasını gündeme getirmişken, Avrupa'da ırkçılığın hortlaması ile Türklerin evlerinin kundaklanması nedeniyle ölmeleri de bu tür şiddet olaylarının geçmişte kalmadığını gözler önüne sermektedir.

Son yıllarda çeşitli Avrupa ülkelerinde Türklere yönelik ırkçı saldırılarda 31 Türk yaşamını kaybetmiştir. ırkçı saldırıların en çok görüldüğü Almanya'da, 1991 yılından bu yana 19 Türk ölmüştür. 1993 yılında Solingen faciası yaşanmış, 6 Türk öldürülmüştür. ırkçı saldırılar sonucu ölüm olaylarının en fazla görüldüğü ülkeler Almanya'dan sonra Fransa ve Hollanda olmaktadır. (Cumhuriyet:1997)

Hitler'in Nazi Almanyasında başlıca kurbanlar Yahudiler, Polonyalılar ve Ruslardır. Yahudilerin düzenli ve tasarlanmış biçimde topluca öldürülmesi İkinci Dünya Savaşı döneminde gerçekleşmiştir. (Fromm:1973:209)

Daniel Goldhagen, "Hitler'in Gönüllü Cellatları" adlı kitabında İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Alman devletinin yaymaya çalıştığı mitolojisinin aksine Yahudi soykırımının Hitler'in çevresindeki güçlü ama küçük bir grubun uyguladığı gizli bir plan olmadığını savunmaktadır. Aksine soykırım sokaktaki Alman vatandaşlarının da bildiği ve ortak olduğu bir devlet politikasıdır. Alman halkının büyük çoğunluğunun Hitler'in değer ve amaçlarını paylaştığını kanıtlayan araştırmacı, altı milyon Yahudinin ölümüyle sonuçlanan soykırımın ancak bu suç ortaklığı sayesinde uygulanabildiğini vurgulamaktadır. (Kozlu:1997)

Goldhagen'ın bu iddiası duygusal ve öznel eleştiri olsa da araştırmacının bilimsel temelini sarsmamıştır. Goldhagen taraf ülkelerin son yıllarda açıkladığı savaş arşivlerinden ve yüzbinlerce belgeden yararlanmıştır. Yerel polis ve milis örgütlerinin zabıtları, askeri birliklerin haberleşmeleri ve benzeri kaynaklardan yola çıkarak ördüğü fezleke, Hitler ve Nazi Partisi ile birlikte sade Alman vatandaşını da ırkçılık ve soykırımdan mahkum etmektedir.

Fromm'a göre, kendini güçsüz hisseden ve yaşamdan çok az haz alan, düş kırıklığı içindeki bireyler ve toplumsal sınıflar arasında sadistliğe çok sık rastlandığı görülmektedir. Roma alt sınıfı ya da saflarından Hitler'in en bağınaz izleyicilerini çıkaran Alman orta sınıfın alt tabakası bu duruma örnek gösterilebilir. (Fromm:1973:210) Roma Sezarlar'ı, halkın eğlenmesi için, temelde sadist nitelik taşıyan gösteriler

düzenliyorlardı. Çağdaş toplum da suçta savaşa, canavarca davranışlara ilişkin gazete ve televizyon haberleri biçiminde gösteriler sunmaktadır. Fromm'a göre bunlar edilginliği ve uyuşukluğu özendirilmektedir. (Fromm:1973:52) Roma'daki Kolezyum insan sadistliğinin en büyük anıtlarından birisidir. Savaş tutsakları, köleler, yenilmiş düşmanlar, çocuklar, hastalar(özellikle de akıl hastaları) bunların hepsi, çoğu kez en acımasız işkenceyi de kapsayan bedensel sadistliğin hedefi olmuşlardır. Roma'da yapılan zalimce gösterilerden modern polis birimlerine varıncaya dek işkence, dinsel ya da siyasal amaçların kisvesi altında veya bazen düpedüz yozlaşmış kitlelerin eğlencesi olarak uygulanmıştır. (Fromm:1973:30) Öte yandan tinsel (manevi) zalimlik, bir başka kişinin duygularını aşağılama ve incitme isteği, belki de bedensel sadistlikten çok daha yaygın olmaktadır. Hem tinsel hem de bedensel sadistliğin belirgin tarihsel örneklerinden birisi de Stalin'dir. (Fromm:1973:32) Stalin'in hoşuna giden özel yöntem, insanları güvencede olduklarına inandırmak, ama bir iki gün sonra tutuklatmak ve öldürtmektir.

Günümüzde soykırım, zorunlu toplu göç İnsan Hakları Bildirgesi İlkelerine, Birleşmiş Milletler güvencesine karşın, kendisini uygar sayan toplumlarda yaşayan insanlarda bile etnik köken, din ayrımı, ırkçılık ve gündemde kalmaktadır. Bosna Hersek etnik savaşının ardından Tuzla kentinde bulunan ve Ölüm Tüneli adı verilen 100 metre uzunluğundaki beton mezarda fermuarlı beyaz torbalara konmuş etiketli 550 ceset soykırımın hala sürdüğünün göstergesi olmaktadır. (Zabcı:1997)

İrkçilik konusunda bireysel olarak ön plana çıkan O.J.Simpson'ın 12 Haziran 1994 tarihinde karısı Nicole Brown ile karısının sevgilisi Ronald Goldman'ın boğazlarının kesilerek öldürülmesi davası olmaktadır. Amerikan adalet tarihinin kamuoyunda en çok ilgi uyandıran davası ABD'yi ikiye ayırmıştır. Bir yanda eski kocası tarafından defalarca taciz edilmiş, dövülmüş ve öldürülmüş beyaz kadın, diğer yanda sıfırdan başarı kazanmış hafif meşrep beyaz karısı tarafından aldatılmış, terkedilmiş ünlü bir siyah futbolcu. Beyaz çoğunluk, Simpson'ı katil diye suçlarken, siyahlar masum olduğuna inanıyorlardı. Mahkeme, 9'u zenci 12 kişiden oluşan jüri üyesinin Simpson'u suçsuz bulması (Sabah:1995) sonucunda kararı eleştirenler, jürideki siyahların, siyahı kaydırıldığını ileri sürmüşlerdir. Dava sürerken, İslam Ulus (Nation of Islam) adlı ABD'nin en büyük zenci örgütü üyelerinin Simpson ve ailesine yakın koruma sağladığı görülmüştür. (Kozluklu:1995)

Selçuk'a göre, ABD'nin tarihi üç ayak üzerinde yükselmektedir: Göç, soykırım ve kölelik. Uçsuz bucaksız bir coğrafyaya Avrupa'nın çeşitli ülkelerinden göçenlerin yarattığı toplum, Kızılderili soykırımı üzerine ortak yaşamını kurmuştur; Afrika'da gemilerle taşınan kölelerin hayvan gibi çalıştırılmaları Amerika'nın bilinç altında en azından soykırım oranında yer tutmuştur. (Selçuk:1995) "Beyazlardan oluşan jürilerin kaç zengiye kıydığının hesabı Amerikan hukuk tarihinde belli değildir" diyen Selçuk, "Siyahlardan oluşan bir jürinin cinayet sanığı zenci Simpson'ı 21. yüzyıla 5 kala kurtarması, Amerika'daki tarihsel birikimin hesaplaşmasında ortaya çıkan bir olgu mudur" diye sormaktadır.

Simpson'ın suçsuz bulunmasının ardından Nicole Brown ve Ronald Goldman'ın yakınlarının aleyhte açtıkları tazminat davasında ise çoğunluğu beyazlardan oluşan jüri Simpson'ı suçlu bularak, Ronald Goldman'ın ailesine 8,5 milyon dolar ölüm tazminatı ödemeye mahkum etmiştir. (Şenyener:1997) Ayrıca 25 milyon dolarlık cezai tazminat ödemesine de karar verilmiştir. Jürinin kararı ırk ayrımı bakış açısından Beyaz Amerika'nın intikamı olarak yorumlanırken, Amerikan hukuku karmaşık mahkeme sistemi eleştirilmiştir.

Öte yandan ABD tarihinin en uzun süren, en çok para harcanan, en çok ilgi çeken ve dünya çapında izlenen davası olarak ön plana çıkan Simpson olayı, şiddet konusu olarak değil, dizi film halinde bir gösteriye dönüştürülmüştür.

FAILI MEÇHUL CİNAYETLER

Uluslararası düzeyde İşçi Bayramı olarak kutlanılan 1 Mayıs, ülkemizde 1977 yılında kanlı 1 Mayıs olarak lanetlenmiştir. Aradan 20 yıl geçmesine rağmen aydınlatılmayan ve 37 kişinin ölümüne neden olan 1 Mayıs 1994 yılında Ankara'daki kutlamalarda SHP milletvekili Salman Kaya polis dayığı yerken görüntülenmiştir. 1996 yılında Kadıköy'de yapılan 1 Mayıs kutlamalarında ise 3 kişi ölmüştür. Üniformalarıyla yer üstüne çıkan ve flamalarıyla resmi geçit yapan yasadışı örgütler, sendika liderlerini kürsüden indirmiş, mağazaların ve banka şubelerinin vitrinlerini kurmuş, işyerlerini yağmalamış, polisle çatışan sopalı ve taşlı gençler, arabaları yakmışlardır. Köknel, Kadıköy olaylarındaki şiddetin kökenini şöyle açıklamaktadır:

Hızlı nüfus artışının, göçlerin, altyapısı olmayan gecekondualarda sıkışık yaşantının, işsizliğin, ekonomik

dengesizliğin, kültür çatışmasının oluşturduğu toplumsal ortam içinde, toplumda rol ve yer sahibi olmayan, toplum yaşantısından dışlanan gençlerin; yasadışı örgütler içinde saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleriyle kimlik arayışının sonucudur bu patlama. İçinde yaşadıkları topluma karşı duydukları hoşnutsuzluk ve nefretin dışa yansımalarıdır. (Köknel:1996:16)

Bu tür kutlama yürüyüşlerinin yanısıra öğrenci protestoları ile öğrenci-polis arasındaki çatışma da gerek Türkiye, gerekse dünyanın tüm ülkelerinde görülmektedir. Genelde polisin dayak atması şeklinde sonuçlanan olaylar 1990'lı yıllarda Türkiye'de öğrenciye, memura, gazeteciye karşı da olmuştur. Öte yandan Millet Meclisi'nde de milletvekillerinin birbirleriyle kavga ettikleri ve birbirlerine saldırdıkları haber olarak televizyonlarda izlenmektedir.

İstanbul Gazi Mahallesi'nde 12 Mart 1995 tarihinde 17 kişi ölmüştür. Alevilerin gittiği bir kahvehanenin taranması sonucu belirli bir toplum kesimiyle güvenlik güçlerini karşı karşıya getirmiştir.

1996 yılında 69 gün süren cezaevindeki tutukluların açlık grevi, ölüm oruçları sonucu 12 siyasi tutuklu ölmüştür. (Hürriyet:1996)

Ümraniye Cezaevindeki olaylarda ölen tutukluların cenazesini izlerken polis tarafından gözaltına alınan Evrensel Gazetesi muhabiri Metin Göktepe ölü olarak bulunmuştur. Metin Göktepe'nin gözaltında kaldığı sırada güvenlik güçlerine bağlı bazı kişiler tarafından dövülerek öldürüldüğü ve cesedinin boş bir alana atıldığı ileri sürülmüştür.

"Bu cinayetin tanıkları var," diye basına yazılı bildiri gönderenler, olayı görüntülü, yazılı basında konuşulanlar,

"Metin Göktepe sadece gazeteci olduğu, onların yazılmasını istemediklerini yazmaya, görülmesini istemediklerini yazmaya, görülmesini istemediklerini görüntülemeye çalıştığı için gözaltına alındı ve öldürüldü," demişlerdir.

Cinayeti araştırmak için üç ayrı soruşturma açılmış, devlet bakanı, polisin olayı soruşturmakla görevli insan haklarından sorumlu bakanlık müfettişlerine bilgi vermediğini ve incelemede güçlük çıkardığını söylemiştir.

Aynı günlerde işlenen sözkonusu cinayetlerde, güvenlik güçlerinin davranışı, tutumu, kamuoyunda, hukukun üstünlüğünü sarsan, çifte standartlı uygulama ve yargısız infaz çağrışımlarına yol açan görüntü yaratmıştır.

Türkiye Gazeteciler Cemiyeti başkanı, devletin basın mensuplarının can güvenliğini koruyamadığını belirterek, "Devletin bu tür olayları yapması bir yana, bu tür suçlamalarla karşı karşıya kalması bile üzüntü vericidir," demiştir.

Kimi parti başkanları, "Göktepe'nin öldürülmesi hazin ve dehşet verici bir olaydır. Bu öldürme olayında devletin ağır sorumluluğu ortadadır," diye dememişlerdir.

Son beş yılda basın yayın alanında çalışan 50'den fazla insan, "faili meçhul" cinayetler sonunda yaşamını yitirmiştir. Kimi cinayetlere güvenlik güçlerinin adının karışması toplumun bu güçlere duyduğu güveni sarsmış, uygulamalara gölge düşürmüştür.

Sonuç olarak toplantı, gösteri, miting, yürüyüş gibi insanların birlikte olduğu durumlarda aşırı kalabalık ve sıkışma, bireysel davranış ve eylem gücünün sınırlanması, insanın içinde bulunduğu altkültürün baskısı, grup iletişimi, toplumsal hızlanma ve riske girme; toplumsal denetimin bulunmaması,

ceza beklentisinin olmaması, saldırganlık ve şiddet eylemlerini artırır. (Köknel:1996:240-241)

Siyasi nitelikli,faili meçhul cinayetler adı altında toplayabileceğimiz ölüm olaylarını ise şöyle sıralayabiliriz:

-Ankara savcı yardımcısı Doğan Öz evinin önünde öldürüldü. (24 Mart 1978)

-Doç.Bedrettin Cömert bir arasadan açılan ateşle öldürüldü. (1 Temmuz 1978)

-Mamakta yüzlerine kadın çorabı geçirmiş kişiler bir otobüsü otomatik tabancalarla yaylım ateşine tuttular. 2 kişi öldü. (8 Ağustos 1978)

-Gevaş'ın Bahçesaray yaylalarında bir çarpışmada 15 kişi diri diri yakıldı, üç kişi silahla öldürüldü, bir köy ateşe verildi. (7 Eylül 1978)

-Politika gazetesi Yazı İşleri Müdürü Ali İhsan Özgür İstanbul'da işkenceyle öldürüldü. (22 Kasım 1978)

-Karadeniz Teknik Üniversitesi öğretim görevlisi Dr.Necdet Bulut öldürüldü. (27 Kasım 1978) (Topuz:1996)

-Kahramanmaraş olayları 104 kişi öldü. (23-27 Aralık 1978)

-Abdi İpekçi öldürüldü. (Şubat 1979)

-Prof.Dr.Ümit Doğanay vuruldu. (21 Kasım 1978)

-Prof.Dr.Cavit Tütengil öldürüldü. (8 Aralık 1978)

-Ortadoğu gazetesi baş yazarı İsmail Gerçeköz öldürüldü. (4Nisan 1980)

-Ümit Kaftancıoğlu öldürüldü. (11 Nisan 1980)

-Gazeteci Muzaffer Feyzioğlu öldürüldü.(15 Nisan 1980)

-Nihat Erim öldürüldü. (19 Temmuz 1980)

-DİSK başkanı Kemal Türkler öldürüldü. (22 Temmuz 1980)

- Prof.Dr.Muammer Aksoy öldürüldü. (31 Ocak 1990)
- Gazeteci Çetin Emeç öldürüldü. (7Mart 1990)
- Gazeteci Turan Dursun öldürüldü. (4 Eylül 1990)
- Prof.Dr.Bahriye Üçok öldürüldü. (6 Ekim 1990)
- Sabah Gazetesi muhabiri İzzet Keser öldürüldü. (23 Mart 1992)

- Gazeteci Musa Anter öldürüldü. (20 Eylül 1992)
  - Gazeteci Uğur Mumcu öldürüldü. (24 Ocak 1993)
- (Topuz:1996)

Ülkemizde, kimi kez, kimi yerde, güvenlik güçlerinin karakollarda, gözaltında işkence yaptığına ilişkin söylentiler olmuş, ciddi savlar ortaya atılmış, örnekler görülmüştür. Kimi kez yetkililer bu durumu kabul etmiş, "münferit olay" olarak değerlendirmiş, işkence yapanları cezalandırmış; kimi kez de güvenlik güçlerine karşı "komplo" olarak görmüş, kabul etmemiştir.

Son yıllarda işkence, işkence sonucu ölüm, kaybolma olaylarında artış olduğunu ileri süren çevrelere karşı, yetkililer ileri sürülen savların gerçekdışı ve "kasıtlı" olduğunu söylemişlerdir.

1996 yılı Şubat ayı ortalarında, Manisa'da, "terör örgütüne katıldıkları" savıyla gözaltına alınan, 12'si tutuklu, 4'ü tutuksuz olarak yargılanacak olan, 15-19 yaş dilimi arasındaki 16 lise öğrencisinin karakolda işkence gördüklerine ilişkin ciddi bulgular saptanmış; durumu yerinde inceleyen bir CHP milletvekili, "Türkiye'de işkence vardır" yazılı bir levhayı Başbakanlık kapısına asmıştır.

Böylece güvenlik güçlerine gölge düşüren "işkence" konusunun açıklığa kavuşturulması gereği ortaya çıkmıştır. (Köknel:1996:220)

Öğrencilerin işkence gördüğü, Manisa İl Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Dairesi'nde düzenlenen kayıt defterlerinde tahrifat yapıldığını, ve öğrencilerin doktor muayenesiyle ilgili Manisa Sağlık Müdürlüğü'ne bağlı 2 ve 4 no'lu sağlık ocakları hasta defterlerinde çelişkili kayıt numaraları olduğu mahkemede öne sürülmüştür. 70'er yıl ağır hapis istenen 10 polis hiçbir duruşmaya katılmamıştır. (Aygın:Gördeş:1997)

Öte yandan insan haklarından sorumlu devlet başkanlığının arşivindeki verilere göre bakanlık yetkilileri, gözaltında 18 tür işkence yapıldığını saptamışlardır. Araştırmada işkence türleri şöyle sıralanmıştır: "Filistin askısı, çarmıha germe, manyetik telefona bağlama, soğuk suya sokma, tuzlu suda tutma, copla dövme, cinsel organlara taciz, yakınlarının yanında çıplak hale getirme, elektrik verme, boynuna kum torbası asma, gözlerini bağlı tutma, başına su damlatma, uykusuz bırakma, aç bırakma, tek ayak üstünde durdurma, koridor ve tuvalet temizletme, yarı beline kadar soğuk suda bırakma."(Göktaş: 1997)

Türkiye İnsan Hakları Vakfı'na (TİHV) bağlı Tedavi ve Rehabilitasyon Merkezlerine 1996 yılı içinde 588 kişinin işkence nedeniyle başvurduğu belirtilmiştir. (Cumhuriyet:1997)

TERÖR

Terör sözcüğü Latince kaynaklıdır. Dehşet, korkutma, yıldırma anlamında kullanılmaktadır. Belirli bir alt kültüre dayanan görüşü gücü, yetkeyi baskıyla, korkuyla, zorla kabul

ettirmek amacıyla sistemli biçimde şiddet kullanmayı içermektedir.

ABD'nin Oklahoma kentinde içinde bir çocuk kreşinin de bulunduğu federal hükümet binasının önünde patlayan bomba, Japonya'da metroya yayılan zehirli gaz insanların ölümüne neden olmuştur.

New York'tan havalandıktan sonra 230 yolcusu ve mürettebatıyla Atlantik Okyanus'una gömülen TWA şirketine ait Boing-747 uçağının düşmesine küçük çaplı plastik bir bomba neden olurken, (Süzal:1996) Atlanta Olimpiyat Parkı'nda patlayan bomba ise 2 kişinin ölümüne sebep olmuştur. Garson kıyafetleriyle Peru'daki Japon Büyükelçiliği'nde verilen davete sızan gerillalar, aralarında bakan ve diplomatların da bulunduğu 490 kişiyi rehin almıştır. (Hürriyet:1996)

18 Aralık 1996'dan 126 gün sonra MRTA adlı örgütün elemanları, Peru askerleri tarafından yapılan bir operasyonla öldürülmüş, içeride son olarak kalan 72 rehine kurtarılmıştır. (Cumhuriyet, 1997)

Türkiye'de ise Doğu ve Güneydoğu'da PKK, bir terör örgütü olarak eylemlerini sürdürmektedir. PKK sivilleri, köy ve kasaba yetkililerini, öğretmenleri ve devletin diğer temsilcilerini öldürmektedir. Hükümet raporlarına göre, PKK 1996'ın ilk 10 ayında 447 kişiyi öldürmüştür, 900 kişiye de yaralanmıştır. (Cumhuriyet, 1997) İçişleri Bakanı Meral Akşener'in verdiği bilgiye göre, Türkiye'de sadece polis bölgesinde son 6 yılda 1452 faili meçhul cinayet işlenirken, Olağanüstü Hal Bölgesi'nde (OHAL) son 12 yılda 4 bin 310'u sivil olmak üzere toplam 7 bin kişi yaşamını yitirmiştir. 13 bin 878 PKK'lı da çıkan çatışmalarda ölmüştür. (Sayın: 1997)

Avrupa Parlamentosu Genel Kurulu 1997'de terörizme karşı mücadele konulu bir rapor hazırlamıştır. Raporunda terörizmin hukuk devletlerinin temelini yıkmaya, siyasi , ekonomik ve sosyal yapılarını değiştirmeye çalıştığı açıklanmaktadır.

Terörizmin tanımı ise şöyle yapılmaktadır:

Bir ülkeye, halkına veya kurumlarına karşı şiddete başvuran veya başvurmakla tehdit eden, bölücülük, aşırı dincilik , çeşitli ideolojiler veya soyut kavramlar uğruna şiddete başvurarak terör havası estiren grup veya bireylerin eylemi terörizmdir. ABD Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan 1996 yılına ait Uluslararası Terörizm raporunda ise, DHKP-C örgütünün, işadami Özdemir Sabancı'yı öldürdüğü ve ciddi bir tehdit unsuru haline gelebileceği belirtilmiştir. (Cumhuriyet:1997)

Cezayir'de ise 1997'de şeriat devleti kurmak için kanlı eylem yapan aşırı dinciler 90 kişiyi boğazlarını testereyle keserek öldürmüştür. Yaklaşık 18 gün sonra ise 42 kişiyi balta ve kılıçla öldürmüşlerdir. (Yeni Yüzyıl:1997)

Din konulu şiddet eylemleri, Türkiye'de başörtüsü(türban) ile gündeme gelmiştir.

Başörtüsü konusu, Türkiye'nin taraf olduğu, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin, din ve vicdan özgürlüğünü düzenleyen 9. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle, bu görüşü benimseyen çevrelerin desteklediği iki kız öğrencinin başvurusuyla Avrupa İnsan Hakları komisyonu'nun önüne götürülmüştür.

komisyon gerekçeli kararın sonucu şöyledir: "Diploma ve üzerideki fotoğraf kişinin kimliğini blirlemeye yarayan bir

belge olup, dini inianları açıkça göstermeyi amaçlayan bir belge değildir."

Görüldüğü gibi başörtüsü, Danıştay, Anayasa mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Komisyonu kararlarına karşın, belirli çevreler tarafından sömürülerek, din ve vicdan özgürlüğünün simgesi olarak kabul edilerek toplumda şiddet yaratan bir tehdit aracı olarak kullanılmaktadır. Belirli çevrelerin türban olayını sömürmesi, 1995 yılında Gümüşhane Barosu Başkanının öldürülmesine yol açmıştır.

Baro başkanını öldüren katil, Osmaniye'deki Akit gazetesinde yayınlanan bir haberden sonra, türbanlı öğrencilere karşı olduğu için, önce İstanbul Üniversitesi, daha sonra Sivas Üniversitesi rektörlerini öldürmeyi planlamış, planlarını gerçekleştirememiş, türbanlı avukatları duruşmaya almayan Gümüşhane Barosu başkanının üzerine yedi el ateş ederek öldürmüştür.

Bu eylemi yapan katil, "türbana karşı olanları cezalandırdığını" söylemiş, bu sözleri kimi politikacılar ve basın yayın tarafından desteklenmiştir. Başörtüsüne karşı çıkanlar hedef olarak gösterilmiş, seçimlerden sonra üniversite rektörlerinin başörtülü kızların karşısında "el pençe divan duracaklarını" söylemiş "gözdağı" verilmiştir.(Köknel: 1986:88)

Konya'da Ayşegül Özgüven, annesini başörtüsü takmadığı için bıçaklayarak öldürmüştür: (Cumhuriyet:1997)

SUSURLUK OLAYI

Siyasal iktidar medya ilişkisi bağlamında şiddet Foucault'a göre, insan bedeni , siyasal bir alanın içine doğrudan

dalmış durumdadır; iktidar ilişkileri onun üzerinde doğrudan bir müdahale meydana getirmektedirler, onu kuşatmakta, damgalamakta, terbiye etmekte, ona azap çektirmekte, onu işe koşmakta, törenlere zorlamakta, ondan işaretler talep etmektedir.

Bedenin bu siyasal olarak kuşatılmış karmaşık ve karşılıklı ilişkilere göre, onun ekonomik kullanımına bağlıdır; bedenin iktidar ve egemenlik ilişkileri tarafından kuşatılmasının nedeni büyük ölçüde, üretim gücü olmasından kaynaklanmaktadır, fakat buna karşılık bedenin iş gücü olarak oluşması ancak, onu bir tabiyet ilişkisi içine alınması halinde mümkündür. Beden ancak hem üretken beden, hem de tabi kılınmış beden olduğunda yararlı güç haline gelebilmektedir. Bu 'tabi kılma durumu yalnızca ya şiddet,, ya da ideoloji araçlarıyla elde edilebilmektedir; doğrudan ve fiziki de olabilir, güce karşı güç kullanılabilir, maddi unsurlara yönelebilir ama bu yüzden şiddete yönelik olmayabilir. (Faucault:1992:31)

Max Weber, devletlerin, yöneticilerin fiziksel şiddet üzerine bir tekel koyma iddiasıyla karakterize edildiğine işaret etmiştir. Bu, yöneticilerinin diğer bütün yurttaşları şiddet kullanmaktan alıkoymak için gerekirse fiziksel şiddet kullanmaya yetkili bir uzmanlar grubuna sahip olduğu bir düzenleme içinde yaşadığımız anlamına gelmektedir. Şiddetin tekelleştirilmesi hükümetler tarafından işletilip denetlenmekte ve yürütücü organlar olarak asker ve polis tarafından temsil edilmektedir. (Keane:1988:198-199)

Daha önce örneklerini sergilediğimiz güvenlik güçlerinin şiddet tekeli yanı sıra Türkiye'de 27 Mayıs 1960

yılında Türk Silahlı Kuvvetleri ülkenin idaresini ele almıştır. 12 Mart 1973 Muhtırası ve 12 Eylül 1980 Darbesi Türkiye'de her on yılda bir ordunun gelebileceği beklentisini doğurmuştur. 4 Kasım 1996 tarihinde medyada Susurluk Olayı'nın gündeme gelmesiyle yasal olmayan şiddetin devlet bünyesi içinde de facto olarak örgütlenmesi olgusu tartışmaya açılmıştır. İlk defa medyanın gündeminde mafya-polis-politikacı üçgeni açıklıkla sorgulanmaya başlanmıştır. Medya bu konunun kesinlikle sonuçlanacağı, aydınlığa kavuşacağı hakkında iddialarda bulunmaktadır. Devletin oluşturduğu çete hakkında çeşitli haberler kamuoyuna sunulmaktadır.

Mandel'e göre örgütlü suç, toplumsal bir kurumdur. Etik bir yana, din, siyaset, iş hayatı vb. ile aynı kategoride bulunmaktadır. Ortak bir amaç etrafında toplanmış bir grup insanın doğal ifadesi olarak ortaya çıkmaktadır. Örgütlü suç, burjuva toplumunda genel olarak sermaye birikimini belirleyen özel mülkiyet rekabet ve genelleşmiş meta üretimi gibi sosyo ekonomik itici güçlerden doğmaktadır. (Mandel:1986:135) Örgütlü suçta şiddet, amaca ulaşmak için bir araç olmaktadır.

Bu çalışmada amacımız devlet eliyle gerçekleştirilen fakat yasal olmayan şiddet konusunu "Susurluk Olayı"nın kitle iletişim araçlarına yansımaları ve siyasal iktidar-medya ilişkisine etkisinin irdelenmesi olmaktadır.

Medyanın "gündem belirleme kuramı" bağlamında Susurluk Olayı bir örnek olay olarak ele alınmıştır. Sabah, Hürriyet, Milliyet, Yeni Yüzyıl, Radikal ve Cumhuriyet Gazeteleri 4 Kasım 1996 - 4 Haziran 1997 tarihleri arasında "içerik çözümlemesi" yöntemiyle incelenmiştir.

İçel'e göre, basının kamusal görevleri, haber verme, denetim ve eleştiri, kamuoyunu açıklama ve oluşturmaktır.

Bunun yanı sıra devlet ve toplumun bir parçası olarak hukuk düzenine bağlı olan basının kamusal görevlerini sağlıklı biçimde yerine getirebilmesi için kendisine Anayasa tarafından güvence sağlanmıştır. Yasama, yargı, yürütme erklerinden sonrada demokratik ülkelerde 4. Kuvvet olarak değerlendirilen basın, siyasal iktidarı karşısında bir güç olmaktadır. (İçel:1985)

Bizim bu çalışmadaki temel varsayımımız, medyanın gerçek görevini yerine getirmediği, kamuyu yeterince aydınlatamadığı ve siyasal iktidar karşısında bir güç olmaktan çok, kamuoyu oluşturuyor gibi görünerek gündem oluşturma kuramı ile kamuoyunu siyasal iktidar lehine öyalamaktadır. Varsayımımız doğrultusunda medyanın aslında gerçekleştirdiği şey, siyasal iktidar ve şiddet bağlamında, şiddet kalıplarını öğretmek, şiddetin her çeşidinin kullanımını olağan saydırmak, toplumun yönetici kesiminin daha geniş bir otoriteye sahip olmasını sağlamak,kamuyu edilginleştirmek olmaktadır.

Medyanın "Gündem Kuramı", iletişim araçlarının kamunun ne hakkında düşüneceği, neyin önemli olarak algılanacağını etkileme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Bu başlık adı altında gündem belirleme iletişim araçlarındaki gündemin toplum üzerindeki etkileriyle ilgili iken, gündem kurma, iletişim araçlarının ve kamunun gündemlerinin kamusal siyaseti etkilediği daha geniş bir süreci dile getirmektedir. (Mutlu: 1994:82)

Öte yandan, medyanın haberleri tarafsız, olduğu gibi vermesi beklenirken, Altschull, bağımsız basının varolamayacağını ve medyanın herhangi bir sitemde ekonomik, politik sosyal gücü elinde tutanların temsilcisi olduğunu iddia etmektedir. (Severin:1994:507)

Basın olaylarla ilgili çerçeveler çizmektedir. Haket'e göre 1970 sonrasında sayılarında gözle görülür bir artış olan eleştirel haber çalışmalarında haberde yalınlığın siyasal bir görüşü savunmayı aşan yönleri olduğu ve farklı yayın politikalarına sahip çeşitli basın kuruluşlarının temelde, farklılıktan çok ortak bir paydada birleştikleri ve bunun da haberde yapısal yanlılık olarak açığa çıktığı savunulmuştur. (İnal:1995:113)

Bu çalışmalarda yapısal yanlılıktan kastedilen tüm haber kuruluşlarının günlük pratikleri içinde güç/iktidar sahibi kurum ve kuruluşların ürettikleri durum tanımlarını yeniden kurmaları olgusudur.Siyasal, ekonomik, askeri ve sembolik eçkinlerin söylemleri haber metinleri dolayımı ile meşruiyet kazanmakta ve var olan toplumsal yapıya yönelik rızanın oluşumunda etkili olmaktadır. (İnal:1995:113)

İstanbul'da Gazi Mahallesi'nde kahvehanelerin taranması sonrasında çıkan olayların sunumu sırasında basında sıkça kullanılan iki kavram "provakasyon", "dış mihraklar" olmuştur. Fakat provakatörlerin, dış mihrakların kim olduğu sorusu yanıtızsız kalmaktadır. Bunlar gibi faili meçhul, kaybolma, kontgerilla gibi kavramlar da çeşitli şiddet olaylarını tanımlarken basının kullandığı sözcüklerdir. Bu kavramlar basında nedeni belirsiz, tanımlanması güç, sonuçlarından oldukça korkulan olayları belli bir çerçeveye oturtmak amacı ile kullanılmaktadırlar.

Kimileri için provakatörlerden kastedilen 'kontgerilla, kimileri halkın içine sızmış dinazor kömünistler, kimileri için ise polisin içine sızmış başka unsurlardır.(İnal:1995:115)

Susurluk olayından sonra bu kavramlar "politikacı-mafya-polis" üçgeni ile "çete"olgusu eklenmiş, devletin yasal

olmayan şiddet eylemlerini üstlendiği öne sürülen çete üyeleri ve mafya ile devletin bağlantısı basında çerçevelendirilmiştir.

Gazi olaylarından sanık polislerin savunma sınırlarını aşarak kasten, faili belli olmayacak şekilde adam öldürmekle suçlandıkları dava hukuk tarihimize gecikme rekoru kıırarak geçmektedir. (Hürriyet:1997)

Gazi olaylarında, Susurluk sonrası çete suçundan tutuklanan Ayhan Çarkın ve Özcan Ersoy adlı özel tim polislerinin de aktif rol aldıkları iddiaları gazetelerdeki fotoğraflarla desteklenmiştir.

Metin Göktepe'yi döverek öldürdüğü iddia edilen polisler mahkemeye gelmemekte, mahkeme yeri devamlı değiştirilmekte, dava uzatılmaktadır,

Manisalı lise öğrencilerine işkence davasından yargılanan polislerin de mahkemeye gelmemeleri, öğrencilerin teşhisi polislerin fotoğraflarına bakarak yapılacağı açıklanmıştır.

1 Mayıs 1977 katliamı hakkında provakosyon ve kontgerilla kavramı kullanılmaktadır. Katliamın sorumlusu olarak oklar, Başbakanlık yapan Bülent Ecevit de dahil olmak üzere kimsenin resmen açıklayamadığı kontgerillayı göstermektedir. Susurluk ile devlet bağlantılı ilişkiler, kontgerillanın varlığını ortaya koymaktadır. (Ulutaş: 1997) Konuyla ilgili dava ise zaman aşımına uğramış, suçlular tesbit edilememiştir.

Faili meçhul kavramı ise ÇetinEmeç, Uğur Mumcu gibi birçok gazeteci ve öğretim üyesinin öldürülme olaylarında basın tarafından kullanılmaktadır.

MAFYA-POLİS-POLİTİKACI ÜÇGENİ

Susurlukta 3 Kasım 1996 tarihinde bir kamyona çarpan Mercedes'in içinde bulunan Emniyet Müdür Yardımcısı Hüseyin Kocadağ, ülkücü Abdullah Çatlı, eski güzellik kraliçesi Gonca Us ölmüştür. Milletvekili Sedat Bucak ağır yaralanırken, otomobilin içinde çok sayıda silah bulunmuştur. Böylece "Susurluk Kazası" ile "polis-mafya-politikacı" ilişkisi gündeme gelmiştir. Bu ilişkinin çarpıklığını, büyük bir çürüme olarak yorumlayan medyadan Oktay Ekşi, "Türkiye Cumhuriyeti, boğazına kadar cinayete, uyuşturucu kaçakçılığına, gasp ve şantaja batmış bir örgüt konumuna sokulmuştur" demektedir. (Ekşi:1997)

Emniyet Müdürü Hüseyin Kocadağ'ın adı, İstanbul Emniyet Müdür Yardımcılığı yaptığı dönemde mafya babası Alaaddin Çakıcı'nın boşandığı eşi Uğur Kılıç'ın öldürülmesinden sonra gündeme gelmiştir. Hüseyin Kocadağ, Çakıcı tarafından Uğur Kılıç'ıyla ilişkisi olduğu iddiasıyla ölümle tehdit edilmiştir. Hakkında açılan soruşturma sonucu kızağa alınan Hüseyin Kocadağ 12 Mart 1995 tarihinde meydana gelen ve çok sayıda kişinin öldüğü Gazi Mahallesi olaylarından sonra yaptığı açıklamalarda İstanbul İstanbul Emniyet Müdürü Necdet Menzir'i olaylara bizzat müdahale etmemekle suçlamış, Menzir'in isteği doğrultusunda görevinden alınmıştır. Mehmet Özbay kimliği taşıyan Abdullah Çatlı'nın polis kimliği ile dolaştığı ve yeşil pasaportu olduğu belgelenmiştir. 1978'de Bahçelievlerde 7 TIP'linin katledilmesi sanığı olarak idamla yargılanan Çatlı, 12 Eylül'den sonra yurt dışına kaçmıştır. Mehmet Ali Ağca'nın Maltepe Hapishanesi'nden kaçışını Oral Çelik'le birlikte planladığı iddia

edilen Çatlı'nın Papa'ya suikast girişiminde yine Oral Çelik'le birlikte Ağca'ya silah temin ettiği öne sürülmüştür. Ayrıca Macaristan'a eroin sevkettiği belirtilen Çatlı'nın 4 Mart 1995'de ortadan kaybolan MİT görevlisi Tarık Ümit'i kaçıran kişi olduğu öne sürülmektedir.

Çatlı'nın sevgilisi eski güzellik kraliçesi Gonca Us'un ise kaybolan Tarık Ümit'in eski sevgilisi olduğu iddia edilmektedir. Us, Melahat Özbay adında sahte kimlik taşımaktadır. Abdullah Çatlı'nın, Mehmet Ağar'ın kurduğu söylenen Özel Harekat Timi'nin perde arkası lideri olduğu iddiaları İşçi Partisi (İP) Genel Başkanı Doğu Perinçek tarafından Çiller-Ağar ikilisinin kurduğu özel suç örgütü olarak nitelendirilmektedir. Çatlı'nın Azerbaycan'daki darbe girişiminde de önemli rol üstlendiği açıklanmaktadır. (İmşir: 1996)

Milli İstihbarat Teşkilatı raporunda, "Emniyet Genel Müdürlüğü'nce, PKK ve Dev-Sol'a karşı faaliyetler için kullanılıyor görüntüsü ile özel bir suç ekibi teşkil edilmiştir. Tehdit, gasp, haraç, uyuşturucu kaçakçılığı, cinayet gibi suçların içinde olan bu grup, genellikle eski ülkücülerden teşekkül etmiştir" denilmektedir.

Grubun, o dönemin Emniyet Genel Müdürü Mehmet Ağar'a bağlı olup Emniyet Genel Müdür Müşaviri Korkut Eken tarafından sevk ve idare edildiği vurgulanmaktadır. MİT Raporunda, grup üyelerine Emniyet Genel Müdürlüğü'nce 'polis' hüviyeti ve 'yeşil pasaport' verildiği ve grubun teröristlere karşı faaliyetlerde bulunma görünümünde Almanya, Hollanda, Belçika, Macaristan ve Azerbaycan'a gidip geldiği, uyuşturucu kaçakçılığı yaptığı yer almaktadır. (Cumhuriyet:1996)

Susurluk kazasından ağır yaralı olarak sadece Bucak aşiretinin lideri, tepeden tırnağa silahlı 10 bin kişilik özel bir korucu ordusunun sahibi DYP Şanlıurfa Milletvekili Sedat Bucak kurtulmuştur. Bucak aşireti ile Söylemez Kardeşler Çetesi arasındaki kan davası olduğu, İstanbul Polisinin ve subayların bazı üst düzey yöneticilerinin Söylemez çetesiyle ilişkileri olduğu daha önceden medyada yer almıştır.

Söylemezler çetesi, üyeleri arasında 7 ordu, 2 de emniyet mensubu bulunan 23 kişilik son yılların en geniş suç örgütlerinden biri olarak basında gösterilmektedir. "Çete", "Üniformalı çete" kavramları üyeleri pek çok faili meçhul suçun failleri olarak suçlanan mafyanın, polisle ve devletle ilişkileri bulunduğu iddiaları ile ön plana çıkmıştır. Susurluk sonrası 5 ayrı çete ortaya çıkarılmıştır. Söylemezler, Kocaeli, Ankara, Adana, Yüksekova Çeteleri. Bu çetelerin üyelerinin içinde polis, özel tim ya da asker bulunmaktadır. (Cumhuriyet:1996)

Adalet Bakanlığı yetkilileri, mafyanın yargının yerini aldığını açıkça itiraf etmiştir. Bakanlığın, 1997 mali yılı bütçe kanunu tasarısıyla birlikte Meclis'e gönderdiği raporda, "Bütün vatandaşların son umudu ve hak arama mercii adliyeler olduğu halde yargının ağır işlemediği vatandaşın Devlete olan güvenini azalttı. Bu tablo yasadışı yollardan hak arama yolunu açtı. Mafyalar yargının yerini almaya başladı" denilmektedir. (Kayış:1996)

Ecevit 1970'li yıllarda devlet içinde örgütlenen kontrgerillanın Susurluk ile ortaya çıkarıldığını söylemektedir. Ecevit, "Silahlı Kuvvetler'in eski düzenlemeyi sürdürdüğünü sürdürdüğünü zannetmiyorum. Onur bütün sakinlerini ortaya çıkırttı. O dönemde resmen kullanılan değil de "ömür boyu vatanseverler" olarak adlandırılanlar görevlerini herkesin

gözleri önünde yerine getirmeye devam ediyorlar. Kontrgerillanın tortusu sürüyor" demektedir. (Cumhuriyet:1996)

Basında Susurluk olayı, mafya-polis-devlet ilişkisi bağlamında İtalya'da 7 kez başbakanlık yapan Andreotti ile mafya babası Toto Riiana ilişkisine benzetilmektedir. Mesleğinin en verimli çağını mafya devlet ilişkisini çözmek için harcayan savcı Giovanni Falcone'nin öldürülmesi ile temiz toplum beklentisi içindeki yüzlerce kişi bir araya gelmiştir. (Cerrahoğlu:1996)

Medya da Susurluk sonrası şöyle çerçevelenmektedir:

Yasama: Halk için çözüm üretmiyor; Parlamento toplum sorunlarına çözüm üretmek, bu ülkede yaşayan 65 milyon insanı kucaklamak, onların güvenini ve moralini en yüksek noktada tutmakla yükümlüdür. Liderlerin talimatı doğrultusunda el kaldırmakla yetinen Meclis çoğunluğu, ülkeyi yönetir gibi yapmakta, hiçbir canalcı soruna el sürmemektedir. Meclis TV'yi izleyen Türkiye, parlamentonun nasıl çalıştığını görüyor.

Yürütme: Sadece iktidar kaygısı; Sadece iktidarda bulunmak ve mümkün olduğu kadar uzun süre kalmak çabalarıyla Türkiye'den uzaklaşan hükümetlerin devlet mekanizmalarını gerektiği gibi kontrol edip çalıştıramadıkları, bu ülkede 7'den 70' e bilinen bir gerçeğe dönüştü. Bakanlık koltuğu, kamu hizmetinin en üst noktası değil, parti liderlerinin ulufesine dönüştü.

Yargı: Hukuk sistemi tıkanı; Hukuk sisteminin birkaç açıdan tıkanığını, sistemin en sorumlu kişileri, her fırsatta söylemekten çekinmiyor. Savcı ve yargıç atamaları da siyasetleştirilmiş, böylece zaten tıkanmış olan hukuk

mekanizması, iyiden iyiye boğulmaya yüz tutmuştur. Yargı mekanizmasının hiçbir önemli olayın üzerine gidemediğini en başta hakimler ve savcılar olmak üzere herkes bilmektedir.

Ve medya: Sadece o ayakta; Bütün eksiklerine ve sorunlarına rağmen 30'u aşkın gazete, 20 ulusal televizyon kanalı, yüzlerce dergi ve radyo istasyonu her sorunun üzerine cesaretle gitmektedir. Yetkililerin görmezlikten, duymazlıktan geldikleri, yokmuş gibi davrandıkları her sorun medyayı oluşturan bütün yayın organlarında deşilmektedir. Türkiye gerçek anlamda medya ile soluk almaktadır. (Yeni Yüzyıl; 1996)

Muhalefet liderlerinin Susurluk sonrası oluşturdukları söylem şöyle olmaktadır:

Mesut Yılmaz: Güvenlik güçleri tarafından aranan birinin bir emniyet müdürü ve milletvekiliyle aynı arabada kazaya uğraması benim hafsalamın alacağı bir olay değildir.

Bülent Ecevit: Mafya maalesef devlete de sızmaya başladı. Bunun üzücü göstergeleri ortaya çıkıyor. Yüksek Denetleme Kurulu özerkleşerek yolsuzlukların üzerine gidilebilmeli.

Deniz Baykal: Gizli güçlerle devlet güçleri arasında her olayda ortaya çıkan bir iç içe geçme olayı var. Devletin nitelikleri ve kuşatılmışlığı açısından kaza son derece ilginç. (Cumhuriyet; 1996)

Anap ve CHP, devlet - mafya - politikacı ilişkilerinin ortaya çıkarılması istemiyle TBMM Başkanı Mustafa Kalemlî'ye birer araştırma önergesi vermişlerdir. İçişleri Bakanı Mehmet Ağar hakkında Baykal ile Grup Başkan vekillerinin imzaladığı gensoru önergesi ile mafyanın devlet içindeki askeri,

sivil ve siyasi destekçilerinin ortaya çıkarılması istenmiştir. (Hürriyet, 1996)

Ayrıca, siyasi parti, dernek ve vakıflardan oluşan 36 demokratik kitle örgütüne TBMM Başkanlığı'na sunulan dilekçede, Susurluk'taki kazayla birlikte devletin çeteler tarafından kuşatıldığına ortaya çıktığı vurgulanarak Dışişleri Bakanı Tansu Çiller, eski İçişleri Bakanı Mehmet Ağar ve DYP Şanlıurfa Milletvekili Sedat Bucak'ın Yüce Divan'da yargılanması gerektiği belirtilmiştir. (Cumhuriyet, 1996)

Gelişmeler sonucu dönemin Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı DYP lideri Tansu Çiller, İçişleri Bakanı Mehmet Ağar'ın istifa etmesini istemiş ve Ağar istifa etmiştir.

Devlet - polis - mafya ilişkisi araştırması TBMM'de oybirliğiyle kabul edilmiş, Susurluk Cumhuriyet Savcılığı'nın kazayla ilgili soruşturmasının yanısıra İstanbul DGM Başsavcılığı'nın da siyasetçi - mafya - polis ilişkileri konusundaki savlar üzerinde hazırlık soruşturması başlatılmıştır. (Cumhuriyet, 1996)

3 RP'li 2 DYP 2 ANAP, 1 DSP 1 CHP milletvekilinden oluşan 9 kişilik Meclis Araştırma Komisyonu Susurluk Olayı hakkında devlet sırlarını araştırma yetkisi olmadığından organize suç örgütleri ile devlet arasındaki ilişkiye yönelik ile gizli belgelere ulaşamamış ilgili bakanlıkların bürokratları , Emniyet Genel Müdürlüğü yetkililerini dinlemekle yetinmiştir.

Meclis Komisyonu hazırladığı raporu 3 Nisan 1997 tarihinde TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur. Komisyon Başkanı RP'li Mehmet Elkatmış, yetkilerinin kısıtlı olması nedeniyle raporu istedikleri gibi hazırlayamadıklarını söylemiştir.

Elkatmış, "Basın belge buldu, olayın üzerine gitti. Basın bu kadar olayların üzerine gitmeseydi, biz bu kadar rahat çalışamazdık" demektedir.

TBMM Susurluk Araştırma Komisyonu raporunda, mafya-çete ilişkilerine karışan siyasetçi ve bürokratlar isimlendirilmiştir.

Raporda, Güneydoğu'da terör rantı başlığı altında kontrol edilmeyen bazı güçlerin devletin bazı kurumlarında çalışan bir kısım görevliler ile ilişki içinde oldukları, siyasi bağlantılar kurdukları kuvvetle muhtemel görülmektedir. 1990'lı yılların başından itibaren Güneydoğu'daki terör olaylarının artış göstermesi, bu bölgede terör rantı doğurmuştur. Bu bölgedeki aşiret reislerinin güçlü hale getirilmesi bu rantın artırılması ve bölüşümünü kolaylaştırmıştır. (Cumhuriyet;1997)

Teröre karşı yasadışı örgüt başlığında ise Emniyet Genel Müdürlüğü ve Özel Harekat Dairesi'nde bazı üst düzey görevliler ve yine dairede görev yapmış bazı polis memurları bu görevliler tarafından önceki tarihlerden beri bilinen ve tanınan, ancak muhtelif suçları nedeniyle aranan bir kısım sivil kişilerden oluşan teşekkül meydana getirilerek terör örgütlerine destek verdikleri düşünülen kişilere yönelik eylem ve faaliyetlerde bulunulmuştur.

Raporda sağ sol çatışması başlıklı bölümde ise 1970'li yıllarda başlayan ve o dönemde devlette bazı güçlerin sağ-sol kavgası başlattıkları, devletin içindeki bazı kurumların haberdar oldukları belirtilmektedir. (Cumhuriyet:1997)

Komisyonunda dinlenen 57 tanığa ait ifade tutanaklarının yer aldığı raporda devlet-çete bağlantısının varlığı 1982 Anayasası'ndaki hukuk boşluklarına bağlanmaktadır. Rapordaki diğer bilgiler ise şöyle olmaktadır: Bahçelievler katliamı sanığı Abdullah Çatlı'nın silah dosyası, pasaportları ve yakalama fişleri; ANAP Milletvekili Alpaslan Pehlivanlı'nın öldürülmesi;

kurye kız Dilek Örnek olayı; Tevfik Ağansoy cinayeti; Engin Civan'ın kurşunlanması; Mesut Yılmaz'a Budapeşte'de yumruklu saldırı; uyuşturucu kaçakçısı Hurşit Han; Orgeneral Eşref Bitlis'in şüpheli bir uçak kazasında ölümü; Eski milletvekili ve tv'ci Mehmet Ali Yaprak'ın kaçırılması; Söylemez Kardeşler Çetesi olayı; kayıp MIT'çi Tarık Ümit; Yüksekova Çetesi; Turgut Özal'a süikast girişimi ve Kartal Demirağ.

Komisyon raporu ile birlikte basılan ve 423 sayfa tutan belgeler şöyle:

Cumhurbaşkanı Demirel'in Başbakan Erbakan'a yazdığı ve ANAP lideri Mesut Yılmaz'ın iddialarını içeren mektubu.

Türk Telecom'un bazı telefonlardan kimlerle görüşme yapıldığının Anayasa'nın haberleşme özgürlüğü maddesine göre açıklanamayacağına ilişkin yazısı.

-Kazaya uğrayan Mercedes'te çıkan silahlar ve İsrail'den hibe edilen silahlarla ilgili Emniyet Genel Müdürlüğü dosyası.

-Başbakanlık Teftiş Kurulu Raporu ve ekleri

-Mehmet Açar ve Sedat Bucak hakkındaki DGM fezlekesi.

-Bodrum'da öldürülen Hikmet Babataş dosyası.

-Söylemez Kardeşler olayı dosyası.

-Kumarhaneler Kralı Ömer Lütfü Topal dosyası.

-Kocaeli Hadi Özcan dosyası (Özgönül 1997)

Dönemin Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller ve eşi Özer Uçuran Çiller'in komisyona bilgi vermeye çağrılmasından niçin vazgeçildiği sorusuna Elkatmış şu karşılığı vermektedir. "Sayın Çiller, 'suçları ben mi işledim diyecekti? Ama ben Çiller'in yerinde olsaydım dinlenmem için

bizzat başvuruda bulunurdum' demektedir. Raporda Ağansoy'dan Çiller'e başlığı altında ülkemizde son yıllarda sık sık duymaya başladığımız mafya-polis ve politikacı üçgeni ya da çeteleşmesi olaylarının belki de en tipik örneği Ağansoy ve etrafındaki ilişkiler yumağıdır. 1980 öncesi yaşanan sağ-sol çatışmalarında kendi beyanı ile 10'dan fazla insanı öldüren, sonra pişmanlık yasasından faydalanarak cezaevinden tahliye olan Ağansoy'un Alaaddin Çakıcı (aranan ülkücü mafya lideri) çetesinin kucağına düşmesi, bu çetenin ülke yönetiminde uzun yıllar etkin ve bir numara olmuş Özal ailesiyle çok yakın ilişkiler içinde olması, Engin Civan'ın vurulması olayında azmettiricilikten ceza alıp, cezasını çektikten sonra dışarı çıktığında bir mafya lideri olarak ekonomik darboğazda bir ilaç fabrikasının korumalığını yapmaya başladığı bir sırada kendisine devlet tarafından koruma polisi (Hacı Akpınar) tahsis edilmesi, en sonunda Çakıcı'nın adamları tarafından öldürüldüğünde yanında Başbakanlık Koruma Müdürlüğü kadrosundan ve Başbakan Yardımcısı'nın (Tansu Çiller) konutunda görevli olan polis memurları Celal Babür ve Ferda Temel'in bulunması, tanıkların beyanına göre Ahmet Özal'dan Almanya'da borcunun tahsilatı işinden bu polislerin de Ağansoy'la beraber pay alacaklarının iddia edilmesi, ülkemizde yaşanan polis-mafya-politikacı beraberliğinin tipik bir örneğini teşkil etmektedir. (Cumhuriyet:1997)

Oysa basında çıkan haberlerde devlet-mafya-siyaset üçgenindeki iddialar Tansu Çiller üzerinde toplanmaktadır. (Cumhuriyet:1996)

Öte yandan Sedat Bucak ve Mehmet Ağar hakkında İstanbul DGM'nin hazırladığı Fezleke de rapora eklenmiştir. Fezleke'de Susurluk Kazası ve diğer olaylarla bağlantısı saptanarak ilgili kişilerin adları açıklanmaktadır. Sonuçta fezlekedeki şu iddia yer almaktadır:

Bu birlik ve beraberliğin tesadüflerden ibaret olmadığı, polis memurları sanıkların sadece koruma görevi yapmak maksadıyla tayin ve tahsis edilmedikleri, bunların özel kasıt altında bir araya toplandıkları ve bu suretle, devlet tarafından muhtelif suçlardan aranan kişiler, kumarhane işletmecileri, bir kısım yönetici ve siyasetçiler ile Özel Harekat Daire Başkanlığı'nda görevli bazı polis memurlarının "cürüm işlemek" için teşekkül oluşturdukları veya bu teşekküle katıldıkları sonuç ve kanaatine varılmıştır. (Cumhuriyet:1997)

Böylelikle Şanlıurfa Milletvekili Sedat Edip Bucak ile Elazığ Milletvekili Mehmet Kemal Ağar hakkında yasama dokunulmazlıklarının kaldırılması Türkiye Büyük Millet Meclisi'nden istenilmektedir. Fakat dönemin Başbakanı Necmettin Erbakan fezlekeyi TBMM'ne aradan 3 ay geçtikten sonra göndermiştir.

TBMM Anayasa- Adalet Karma Komisyonu DYP Milletvekilleri Mehmet Ağar ve Sedat Edip Bucak'ın dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ilişkin Başbakanlık Tezkeresini'nin hazırlık komisyonuna sevk edilmesini kararlaştırırken dosyaların görüşülmesini Anayasa'nın 83 madde ile ilgili değişikliğin görüşülmesine kadar ertelenmiştir. (Erdem:1997)

Susurluk Komisyonu üyesi DSP'li Sema Pişkinsüt komisyon raporuna yönelik hazırladığı ve TBMM Başkanlığı'na sunduğu karşı oy yazısında, Susurluk Skandalı ile

ortaya çıkan ilişkiler ağı aydınlatılmamış, aksine bir giz perdesine bürünmüştür demektedir. (Cumhuriyet:1997)

Komisyunun bir başka üyesi CHP İçel milletvekili Fikri Sağlar da, komisyon raporuna ilişkin muhalefet şerhi hazırlayarak Meclis Başkanlığı'na sunmuştur. Sağlar, Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller ve İçişleri eski Bakanı Mehmet Ağar hakkında Yüce Divan isteminde bulunurken, Özel Çiller, Necmettin Erbakan ve Hakkari Tugay Kamutanlığı yetkilileri içinde suç duyurusu (Sabah 1997) yapmıştır.

Komisyonda görevli, ANAP'lı Metin Öney ve Yaşar Topçu da Tansu Çiller ve eşi Özer Çiller'in komisyonda bilgi vermemesini protesto ederek, son dönem toplantılara katılmayıp alternatif rapor hazırlamış, bunu muhalefet şerhi olarak sunmuşlardır. (Cumhuriyet:1997) DSP Genel Başkanı Ecevit ise, iktidarın Susurluk dosyasını rafa kaldıracığını, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Devlet Denetleme Kurulu'nu devreye sokması gerektiğini belirtmektedir.

Komisyon çalışmalarını sürdürürken, basında yer alan çeşitli haberlerde, Çatlı'nın silah ruhsatında Ağar'ın imzasının bulunduğu ve adres olarak Fatih Mecidiye karakolunu gösterdiği, Susurluk Savcılığı'nın tutanağında ise Çatlı'nın Emniyet Genel Müdürlüğü'nde uzman olarak çalıştığı yer almıştır. Kaza anında Çatlı'nın üzerinde bulunan beyaz tozun kokain olduğu belirlenmiştir. Eski MİT Kaçakçılık Dairesi Başkan Yrd. ve Ağar'ın danışmanı Korkut Eken, Çatlı'nın devlet için 80 öncesinde de kullanıldığını belirtmiştir. Özel Timci Ayhan Akça ve Ziya Bandırmalıoğlu'nun oğullarının sünnet törenine katılan özel Hareket Dairesi Başkan vekili İbrahim Şahin ile Çatlı'nın yanyana çekilen fotoğrafları

yayınlanmıştır. Komisyona bilgi veren Kontr-Terör Dairesi Başkanı Mehmet Eymür, kayıp MİT'çi Tarık Ümit'i Çatlı'nın kaçırdığını, öldürülmesinden Ağar'ın sorumlu olduğunu belirtmiştir.

Öte yandan İçişleri Bakanlığı raporuna göre Çatlı'nın 8 ayrı kimlik kullandığı iddia edilmiştir.

Kumarhaneler Kralı Lütfü Topal cinayetini elindeki cep telefonu ile yönettiği belirtilen Çatlı'nın Topal'ı öldüren silahın şarjöründe parmak izleri kabul edilmiştir. Ayrıca Topal'ı öldürenlerin Sedat Bucak'ın korumaları olduğu da söylenmiştir. Sami Hoştan ve Ali Fevzi Bir, Ömer Lütfü Topal'ın ortaklarıdır. İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin Ağar ve Bucak hakkında hazırladığı fezlekedede Bucak'ın evinde çekilen fotoğraflarda Çatlı ve Sami Hoştan'ın samimi pozları bulunmaktadır.

Öte yandan Almanya'nın Frankfurt 17. Ceza Mahkemesi yargıcı Rolf Schwalbe Dışişleri Bakanı Tansu Çiller ile uyuşturucu kaçakçıları Baybaşın ve Şenoğlu aileleri arasında bağ olduğunu iddia etmiş ve Türkiye'ye yönelik dava açmıştır. (Hürriyet:1997)

Almanya'dan sonra Fransa, uyuşturucu Jeopolitiği Gözlemevi raporlarında da Türkiye'de uyuşturucu kaçakçılığının üst düzeyde himaye edildiği öne sürülmektedir.

İngiltere'de yayınlanan The Sunday Telegraph Gazetesi ise Çiller'in emrinde 700 kişilik ölüm timi olduğunu, Susurluk Kazası'nın Çiller'in yeraltı dünyasıyla bağlantısını ortaya çıkardığını iddia etmiştir. (Hürriyet:1996)

SUSURLUK SONRASI ŞİDDET EYLEMLERİ

Susurluk Kazası sonrası Anap lideri Mesut Yılmaz elinde belgeler olduğunu, ve bunları Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'e vereceğini söylemiştir. Bu arada Yılmaz'ın evinde dinleme cihazı bulunmuş, telefonlarında dinlendiği tespit edilmiştir. Yılmaz 24 Kasım 1996 tarihinde Budapeşte'de kaldığı otelde saldırıya uğramış, saldırının Çatlı'yla ilgili olduğunu belirtmiştir. Yılmaz'a saldırı emri veren Aydın İpekli'nin şirketinin ortakları arasında Çatlı'nın eşi Meral Çatlı'nın da bulunduğu belirlenmiştir.

Alaaddin Çakıcı 2 Mayıs 1997 tarihinde Flash TV'nin canlı yayınında telefon bağlantısı ile Özer Uçuran Çiller'i, Türk Ticaret Bankası'nın satışında 20 milyon dolar rüşvet istemekle suçlamaktadır. (Çölaşan:1997)

Ertesi gün Flash TV'nin Tepebaşı'ndaki binası silahlı kişiler tarafından basılmıştır. (Hürriyet:1997) Basına göre, Susurluk Kazası'ndan 6 ay sonra çete hortlamıştır. Flash TV'ye yapılan faili meçhul saldırı Basın Özgürlüğü Günü'ne denk gelmiştir. 4 Mayıs 1997 tarihinde ise Flash TV'nin Bursa'daki merkez stüdyoları, Ulaştırma Bakanı'nın sözlü emriyle, çevik kuvvet gözetiminde Telsiz Genel Müdürlüğü ekipleri tarafından izinsiz uydu çıkışı yapılması ve hukuka aykırı radyolink cihazları ithal edilmesi gerekçe gösterilerek kapatılmıştır. Oysa konuyla ilgili yaptırım olan RTÜK'ten 8 Mayıs günü İzin ve Tahsisler Dairesi Başkanı İbrahim Dumlumaz'ın imzasıyla Flash TV'ye gönderilen yazı aynen şöyledir:

"3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Kanun gereğince, kablolu yayının durdurulmasını gerektirecek herhangi bir husus kurulumuza

intikal etmemiştir. Flash TV ünvanlı yayın kuruluşu Üst Kurul'dan 28.2.1997 tarih ve 040 sicilnosu ile televizyon yayını yapmak üzere Kablolü Yayın Lisans Belgesi almıştır." (Doğan:1997)

Yayın araçları mühürlenmiş Flash TV, hemen ardından da Radyo ve Televizyon Üst Kurul (RTÜK) tarafından 2 gün kapatma cezası almıştır. Ankara 3. İdare Mahkemesi, RTÜK'ÜN 22-23 Mayıs için Flash TV'ye verdiği 2 günlük yayın durdurma cezası için yürütmeyi durdurma kararı almıştır. (Hürriyet:1997)

Flash TV baskınında tanıklar DYP'yi gösterirken, saldırı ve kapatma olayı ile ilgili iddiaları incelemek için TBMM'de bir araştırma komisyonu kurulmuştur.

Flash TV'ye yapılan saldırının ardından Başbakan Yardımcısı Tansu Çiller, medyaya yönelik suçlamalarda bulunmaya başlamıştır. DYP lideri bazı gazetelerin yayınladıkları haberlerle orduyu hükümetle karşı karşıya getirmek istediğini iddia etmiş, "medya ve muhalefet elele darbe tahrikçiliği yapıyorlar" demiştir. (Sabah:1997)

Çiller, Doğan ve Sabah Grubu ile Koç Holding'e verilen teşvikleri açıklamış, Kartelci medya olarak tanımladığı Bilgin ve Doğan gruplarına bağlı yayın kuruluşları Çiller'in açıkladığı rakamların gerçek dışı olduğunu ve yalan söylediğini belirtmiştir. (Sabah,Hürriyet:1997)

Bu suçlamalar sonuç vermiş, 12 Mayıs 1997 tarihinde imam hatipli bir genç Doğan Grubunun sahibi olduğu Hürriyet Gazetesi'ne girerek silahlı saldırıda bulunmuştur. Saldırgan Hüseyin Vuran "Çiller'in medyaya yapılan yatırımla ilgili sözleri beni çok etkiledi." demiştir. (Cumhuriyet:1997)

20 Mayıs 1997 tarihinde ise Sabah Gazetesi ve Atv 2000 binasına kimliği belirlenemeyen üç kişi tarafından ateş edilmiştir.

Medyaya yönelik saldırılar konusunda Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başkanı (TGC) Nail Güreli, "basın siyasal terörün hedefi yapıldı" demektedir.

SONUÇ

Basın Susurluk Olayını gündemde tutmuş ve olayla ilgili olarak birçok ismi ve diğer olaylarla bağlantılarını yayınlamıştır. Bu arada kamuoyu oluşturmak amacıyla "Sürekli Aydınlik İçin 1 Dakika Karanlık" eylemini başlatmıştır. Ama sonuçta Susurluk Olayı gündemden düşmüş ve olay unutulmuş görünmektedir. Kamuoyunun kesin sonuç alabilecek derecede bir tepkisi olmamıştır. Erkatmış bu tepkinin seçiminde oy verirken gözlemlenebileceğini söylemektedir.

İstanbul Barosu'nun Çalışma Grubu tarafından hazırlanan "Susurluk Raporu"nda devletteki kirli ilişkilere yalnızca çete denmesinin kontrgerilla'nın yargılanmasının önünü keseceği vurgulanmaktadır. Raporla devlet içinde ABD bağlantılı kontrgerilla yapılanmasının bulunduğu yargı mekanizmasının bağımsız olmadığı iddiasıyla hesap sorma işinin ancak kamuoyu desteğiyle sağlanacağı vurgulanmaktadır. (Radikal:1997)

Meclis Araştırma Komisyonunun hazırladığı Susurluk Raporu, Meclis Kurulu'nda 27 Mayıs 1997 tarihinde görüşülmüştür.

Önerge sahibi olarak kürsüye çıkan CHP Ankara milletvekili Eşref Erdem, olayların üzerinin DYP-RP ittifakı tarafından örtüldüğünü söylemiştir. (Sabah:1997)

CHP milletvekili Fikri Sağlar, devlette çeteleşmesinin siyasi kanadına Tansu-Özer Çiller, Mehmet Ağar, Sedat Bucak'ın, polis kanadına İbrahim Şahin'in, askeri kanadına Korkut Erken'in liderlik ettiğine ilişkin güçlü iddialar olduğunu vurgulamıştır. Sağlar, Tansu Çiller ile Mehmet Ağar hakkında Yüce Divan, Özer Çiller hakkında suç duyurusunda bulunulmasını istemiştir. Susurluk kazasından kurtulan DYP milletvekili Sedat Bucak'ın da yargılanması gerektiğini belirtmiştir.

Sağlar Cumhurbaşkanının da Susurluk olayıyla ilgili olarak Devlet Denetleme Kurulu'nu devreye sokmak ve Çiller çiftinin yurtdışına kaçmasına engel olacak tedbirlerin şimdiden alınmasını ve Çiller'in mal varlığının da araştırılmasını önermektedir. (Sabah:1997)

Genel görüşmenin hemen ardından Anap'ın yeni bir araştırma komisyonu için verdiği önerge, Meclis içtüzüğüne aykırı olduğu gerekçesiyle işleme konmamıştır. (Hürriyet:1997)

Sonuçta uzun bir zaman sürecinde Türkiye'nin gündeminde yer alan Susurluk kazasına Meclis noktayı koymuş bulunmaktadır. Basının "suç var suçlu yok" diyerek nitelendirdiği Susurluk Olayı böylece Meclis arşivinde yerini almıştır.

Devletin resmi kurumları tarafından hazırlanan raporlarla belgelenmiş mafya-politikacı-polis üçgeni ile devlet eliyle yapılan şiddet eylemleri açığa çıkmış ve medyada gündem yaratmıştır. Ama medyanın en küçük ayrıntısına kadar

tüm ilişkiler ağını haber yapmasına rağmen "Temiz Toplum" isteği doğrultusunda kamuoyu oluşturulamamıştır. Susurluk olayı unutulmaya terkedilmiştir.

KAYNAKÇA

- -"ABD'den insan hakları uyarısı", Cumhuriyet, 31 Ocak 1997.
- -"Aile Katliamı", Hürriyet, 1 Ekim 1996.
- -"Almanya'ya Çiller davası", Hürriyet, 10 Mayıs 1997.
- -"Altı yılda 31 kurban", Cumhuriyet, 3 Nisan 1997.
- -Aygın Necati; Görden, Yüksel, "Duruşmaya polislerin fotoğrafları gelecek", Cumhuriyet, 1 Mayıs 1997.
- -"Ayşegül psikiyatri kliniğine gönderildi", Cumhuriyet, 9 Nisan 1997.
- -Atabek, Erdal, "Linç Psikolojisi", Cumhuriyet, 2 Ağustos 1993.
- -Bal, Ersin, "Susurluk dosyası salkım saçak", Yeni Yüzyıl, 15 Kasım 1996.
- -"Baykal: Mafya sisteme entegre" Cumhuriyet, 13 Kasım 1996.
- -"Beni Çiller'in sözleri etkiledi", Cumhuriyet, 14 Mart 1997.
- -"Bir adalet rezaleti", Hürriyet, 30 Mart 1997.
- -Bir yılda 588 işkence başvurusu, Cumhuriyet, 24 Mart 1997.
- -"Büyük tahrik vardı", Hürriyet, 29 Temmuz 1996

- -Canetti, Elias (1993) "Körleşme", çev:Ahmet Cemal, Payel Yay., İstanbul.
- -Cüceloğlu, Doğan (1991) "İnsan ve Davranışı", Remzi Kitabevi, İstanbul.
-Cerrahoğlu, Nilgün, "İtalyan usulü ders", Milliyet, 5 Kasım 1996.
- -"Clinton Amerikan tv'lerini dize getirdi", YeniYüzyıl, 12 Mart 1996.
- -"Çete değil, kontrgerilla", Radikal, 24 Mayıs 1997.
- -"Çiller çifti de çetede", Sabah, 28 Mayıs 1997.
- -"Çiller Kuşkunun Odağı" Cumhuriyet, 17 Kasım 1996.
- -"Çiller'in hedefi basın", Sabah, 11 Mayıs 1997.
- -"Çiller'in ölüm timi var" Hürriyet, 18 Kasım 1996.
- -"Çocuk Şiddeti", Hürriyet, 7 Aralık 1995.
- "Çocuk Tv'deki şiddetin esiri", Cumhuriyet, 21 Ocak 1995.
- -Çölaşan, Emin, "Flash TV Ziyareti", Hürriyet, 5 Mayıs 1997.
- -"Çürümenin belgesi", Cumhuriyet, 5 Kasım 1996.
- -Dalkılıç, Çiğdem, Doğramacı, Şeyda, "Tv'deki şiddet, çocukları duyarsı yapıyor" Cumhuriyet, 5 Kasım 1993.
- -Doğan, Yalçın, "ABD'nin Flash Tv ziyareti", Milliyet, 10 Mayıs 1997.
- -"490 davetlinin dehşet saatleri", Hürriyet, 19 Aralık 1996.
- -Ekşi, Aysel (1990) "Çocuk, Genç, Ana Babalar", Bilgi Yay., Ankara
- -Ekşi, Oktay, "Devletin canına kastetmek", Hürriyet, 5 Kasım 1996.

- -Elveren, Muammer, "Fransızlar şokta", Hürriyet, 23 Şubat 1997.
- -Er, Ali, "Kadınları savaş vuruyor", Cumhuriyet, 13 Ocak 1997.
- -Erus, Reha, "TV izlemede şampiyonuz", Hürriyet, 23 Mayıs 1996.
- "Flash TV'yi kapatmaya mahkeme engeli", Hürriyet, 22 Mayıs 1997.
- -"Filmle gelen cinayet", Sabah, 20 Mart 1997.
- -Foucault, Michel (1992), "Hapishanenin Doğuğu", çev: M.Ali Kılıçbay, İmge Yay., Ankara.
- -Fromm, Eric (1973), "İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri (1)", çev:Şükrü Alpagut (1984) Payel Yay., İstanbul.
- -Gençtan, Engin (1988), "Psikanaliz ve Sonrası", Remzi Kit., İstanbul.
- -"Gerillalara yargısız infaz", Cumhuriyet, 25 Nisan 1997.
- -Golding, William, (1979) "Sineklerin Tanrısı", çev:Mina Urgan (1995) Adam Yay., İstanbul.
- -Göktaş, Evin, "Tansu Çiller yanılıyor", Cumhuriyet, 24 Mart 1997.
- -Güngören Ahmet (1995), "Reklamcı ve Şaman", PatikaY., İstanbul.
- -Hançerlioğlu, Orhan (1993), "Düşünce Tarihi", Remzi Kit., İstanbul.
- -Harris, Marvin, (1995), "İnekler, Domuzlar, Savaşlar ve Cadılar", çev:M.Fatih Gümüş, İmge Yay., Ankara.
- -"İki kişi gözaltında", Sabah, 9 Ağustos 1996.

- -İmşir, Gündüz, "Çiller'in özel suç örgütü", Cumhuriyet, 5 Kasım 1996.
- -İnal, Ayşe, "Yazılı basın haberlerinde yafsal yanlılık sorunu", Toplum ve Bilim, Güz, Sayı:67
- -İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı Fezlekesi, Fezleke No: 1997/1, Haz.No:1997/221, Cumhuriyet, 4 Nisan 1997.
- -"Karar: Suçsuz "Sabah, 4 Ekim 1995.-Katil çocuk kabusu", Hürriyet, 22 Nisan 1994.
- -Kayış, Nuri, "Mafya yargının yerini aldı", YeniYüzyıl, 11 Kasım 1996.
- -Keane, John (1993) "Sivil Toplum ve Devlet", çev: E.Akın, A.Bora, A.Çiğdem, (1988) Ayrıntı Yay., İstanbul.
- "Komisyon çalışmaları çetenin gizli oyunlarına alet oldu", Cumhuriyet, 10 Nisan 1997.
- -"Kontrgerillanın tortusu sürüyor", Cumhuriyet, 12 Kasım 1996.
- -Kozluklu, Fuat, "Atınç terör örgütlerine hoşgörülü", Cumhuriyet, 1 Mayıs 1997.
- -Kozluklu, Fuat, "Simpson suçsuz bulundu", Cumhuriyet, 4 Ekim 1995.
- -Kozlu, Cem, "Hitler'in gönüllü cellatları", YeniYüzyıl, 3 Nisan 1997.
- -Köknel, Özcan, (1996) "Şiddet", Altın Kit, İstanbul.
- -"Mafya devleti kuşattı", Cumhuriyet, 6 Kasım 1996.
- -Mandel, Ernest, (1986) "Hoş Cinayet", çev:N.Saraçoğlu, B.Tanatar, (1996),Yazın Yay., İstanbul.

- -Marcuse, Herbert, (1968) "Aşk ve Uygarlık", çev:Seçkin Çağan, May Yay., İstanbul.
- -"MİT raporu doğruladı", Cumhuriyet 6 Kasım 1996.
- -Oktay, Mahmut (1996) Halkla İlişkiler Mesleğinin İletişim Yöntem ve Araçları, Der Yay., İstanbul.
- -"Okulda aşk terörü", Hürriyet, 25 Ekim 1996.
- -Oskay, Ünsal, (1993) "Kitle İletişimin Kültürel işlevleri ", Der Y., İstanbul.
- -"Özel TV'ler şiddet saçıyor", Cumhuriyet, 2 Şubat 1997.
- -Özgönül, Emin, "Susurluk Raporu 27'sinde Mecliste", Sabah, 16 Mayıs 1997.
- -Reklamverenler Derneği, "Televizyonda şiddet ve çözüm önerileri" paneli, Swisotel, 6 Ocak 1997.
- -"Sağ-sol çatışmasını da devlet başlattı", Cumhuriyet, 4 Nisan 1997.
- -Sayın, Ayşe, "Terörün Acı bilançosu: 12 yılda 23 bin kişi öldü, Cumhuriyet, 11 Şubat 1997.
- -Selçuk, İlhan, Simpson suçlu mu, suçsuz mu?, Cumhuriyet, 6 Ekim 1995
- -Severin, J. Werner, W, James Tankard (1992), "İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları", çev: Bir, Ali Atıf, Serdar Sever (1994) K ibele, Eskişehir
- -"Susurluk için son muhalefet şerhi", Sabah, 12 Nisan 1997.
- -"Susurluk'u örtecekler", Cumhuriyet, 16 Nisan 1997.
- -"Susurluk Şimdilik Kapandı", Hürriyet, 28 Mayıs 1997.

- "Sübyancı Bakan", Hürriyet, 20 Kasım 1996.
- -Süzal Savaş, TWA Uçağını Bomba Düşürdü", Sabah, 28 Temmuz 1996.
- -Şenyener, Şebnem, "O.J. Simpson'a 25 Milyon Dolar Tazminat Cezası Daha", Yeniüzyıl, 12 Şubat 1997.
- -Tekfidan, Nilgün, "Çocuk Katiller Korkutuyor", Hürriyet, 2 Aralık 1995.
- -Tv'deki Şiddet Filmleri Gençleri Suça Teşvik Ediyor", Cumhuriyet, 21 Temmuz 1993.
- -Tv'de silahlı Baskın, Hürriyet, 3 Mayıs 1997.
- -Topuz, Hıfzı, (1996), Türk Basın Tarihi, Gerçek Yay., İstanbul.
- -Tuncel, Berin, (1996), "Evrensel Bir Sorun Şiddet", 4. Boyut, Sayı 28, Sayfa 34-37.
- -"Türkiye'nin Nefes Borusu 4. Kuvvet", Yeni Yüzyıl, 9 Kasım 1996.
- -Ulutaş, Cem, "Dünyada Bayram, Biz de Katliam", Cumhuriyet, 30 Nisan, 1997.
- -"Vampir Çetesi", Hürriyet, 1 Aralık 1996.
- -Zabcı, Faruk, "Soykırım Kanıtları", Hürriyet, 27 Mart 1997.
- -Zabcı, Faruk, "İngiltere'de Asrın Çocuk Cinayeti", Hürriyet, 26 Kasım 1993.